

~~Priznanje~~ Poština plačana v gotovini.

LETO XLIV.

10. IV. 1930

ŠTEV. 3.—4.

_____ krat, _____ prilog.

Slovenski Pravnik

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani

1. DR. HENRIK STESKA: Prosti preudarek in upravno sodstvo	53
2. DR. PAJNIC EDVARD: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju (Konec)	65
3. DR. FRANCE GORSIČ: Nekaj pogledov na lansko upravno reforme	93
4. Književna poročila	103
5. Razne vesti	110

PRILOGI: Kazalo k odločbam stola sedmorice v civilnih in kazenskih stvareh.

V LJUBLJANI 1930

NATISNILA „NARODNA TISKARNA“

Za uredništvo in izdajatelja odgovarja: Dr. Rudolf Sajovic

Za Narodno tiskarno: Franc Jezeršek

SLOVENSKI PRAVNIK

Leto XLIV.

Ljubljana, 1930.

Št. 3.—4.

Prosti preudarek in upravno sodstvo.

Dr. Henrik Steska, član upravnega sodišča.

Naš zakon o upravnem sodstvu dopušča poedini fizični ali pravni osebi, ki meni, da se je njena pravica ali njen v zakonu osnovani neposredni osebni interes kršil z nezakoni-
tim prvostopnim činom upravnega oblastva, pritožbo na eno
višje upravno oblastvo. Oseba, ki meni, da se je njena pra-
vica ali njen v zakonu osnovani neposredni osebni interes
kršil s činom v drugi stopnji takega višjega upravnega obla-
stva, pa ima pravico tožbe na upravno sodišče (upravno
sodišče v ožjem pomenu in državni svet). Seveda, kadar v
sistemu podrejenih in nadrejenih oblastev ni višje upravne
stopnje, marveč je najvišja upravna stopnja odločala kot
prva stopnja ali kadar zakon izrečno izključuje pritožbo na
višje upravno oblastvo in kljub obstoju višje upravne stop-
nje nižje ali srednje upravno oblastvo dokončno odloča,
potem gre tožba kar neposredno na upravno sodišče. To
velja zlasti za prvostopne odločbe ministrstev, tako je
zamišljeno tudi za odločbe banov.

Izrečno pa izključuje zakon tožbo na upravno sodišče v
stvarih, v katerih in kolikor so upravna oblastva po pozitiv-
nem pravu upravičena odločati po prostem pre-
u d a r k u.

Iz tega izvira, da ima oseba glede svojih pravic in svojih
v zakonu osnovanih neposrednih osebnih interesov pravico
pritožbe do enega višjega upravnega oblastva, to celo takrat,
kadar je upravno oblastvo po prostem preudarku odločalo.
Drugače pa je s tožbo na upravno sodišče. Vprašanja, ki
jih upravno oblastvo rešuje po prostem preudarku, so
izvzeta od judikature upravnih sodišč in ne uživajo sodni-
ške zaščite, najsi gre tudi za neposredne osebne interese, ki
so v zakonu osnovani.

Interesi so po svojem namenu osebni (privatni) ali
javni. Eni kakor drugi so ali pravno posebno zaščiteni, ali
pa ne uživajo posebne pravne zaščite, dalje so ti interesi ali
materialnega značaja ali se pa kot formalni interesi nanašajo
le na zaščito materialnih interesov.

Osební interesi se delijo po pravni zaščiti in njenem obsegu v več vrst:

1.) Neupoštevanje nekaterih osebnih interesov še ni nikakršna kršitev javnih interesov ali celo izrečnih zakonitih predpisov. Ti privatni interesi morda nasprotujejo javnim interesom, zakonitim predpisom in tujim pravicam, a teh interesentov ni moči smatrati za stranke in torej tudi nimajo ne pravice pritožbe na višje upravno oblastvo, ne pravice tožbe na upravno sodišče.

2.) Neupoštevanje druge vrste osebnih interesov sicer tudi ne nasprotuje izrečnim zakonitim predpisom, a bi utegnilo nasprotovati javnim koristim. Na javne koristi pa morajo upravna oblastva gledati tudi takrat, kadar glede teh koristi ni izrečnih ali dovolj točnih predpisov ali ni niti predpisan ozir na javne koristi, kolikor je brez diranja v tuje pravice možno njih upoštevanje. V takih primerih je treba razlikovati, ali se dotični osebni interesentje vsled izrečnega zakonitega predpisa pripuščajo kot stranke k upravnemu postopanju ali ne. Kadar ti interesentje nimajo svojstva stranke, tudi nimajo pravice pritožbe odnosno tožbe na višje upravno oblastvo ali upravno sodišče. Če pa zakon pripozna interesenta glede omenjenih javnih koristi, kolikor se le-te skladajo z njegovimi neposrednimi osebnimi interesi, kar za stranko (n. pr. sosede pri gradbenih dovolitvah, pri obrtnih napravah, občani glede občinskih proračunov i. t. d.), se sme pritožiti na višje upravno oblastvo, nima pa pravice tožbe na upravno sodišče, ker bi tudi višje upravno oblastvo moglo odločati glede teh javnih interesov ob nedostajanju točnejših predpisov le po prostem preudarku, ne pa po izrečnih predpisih.

3.) So osebni interesi, katerih neupoštevanje je obenem kršitev izrečnih zakonitih predpisov v zaščito javnih interesov. Tudi tu zakoniti predpisi pripuščajo dotične interesente kot stranke ali ne. Kolikor interesenti niso pripuščeni k postopanju kot stranka, nimajo nobene pravice do pritožbe ali tožbe. Včasih jih pa zakon prizna glede teh javnih interesov, kolikor se vjemajo z njihovimi neposrednimi osebnimi interesi, tudi za stranke. Tej drugi skupini tretje vrste osebnih interesov pripadajo razni materialni, v zakonu osnovani neposredni osebni interesi ter gre zasebnim strankam pravica pritožbe na višje upravno oblastvo in tudi pravica tožbe na upravno sodišče.

4.) Četrta vrsta so razne zgolj formalne pravice privatnikov. Formalne pravice dajejo glede izvestnega materialnega interesa svojstvo stranke v upravnem postopku, ali pa gredo strankam, da se čim zanesljiveje ali hitreje ugotovi

stanje stvari, merodajno za rešitev. Pomagajo torej privatnikom, da si ščitijo svoje materialne pravice ali interese ali da si pridobivajo materialne pravice. Kršitev teh formalnih pravic daje prizadetim strankam pravico pritožbe odnosno do tožbe. Teh pravnih sredstev pa ne morejo v vseh primerih posebe uporabljati, marveč se odredbe, ki pripravljajo in vodijo postopek in ki ne prehitte rešitve v glavnem vprašanju, osporavajo šele ob priliki odločbe o glavnem vprašanju.

5.) Glavna vrsta pravic pa so materialne pravice privatnikov. Materialni interes postane šele s formalno pravico pravno zaščiten. V smislu zakona o upravnem sodstvu pa ni potrebe, da bi se vsak tako zaščiten interes smatral za materialno pravico, marveč gre v nekaterih primerih le za neposredni osebni interes, ki je v zakonu osnovan. To velja takrat, kadar se prizna interesentu svojstvo stranke (glej točki 2. in 3.), dasi zakoniti predpis meri neposredno na zaščito javnih koristi. Te javne koristi sme interesent, ki mu je priznano svojstvo stranke, sebi v korist uveljavljati v zaščito svojih neposrednih interesov. Izrazita materialna pravica privatnikov pa je kar neposredno namenjena, da zadovolji osebni interes in to s tem da nalaga osebi v korist subjektu pravice izvestno delovanje, trpljenje ali opuščanje, odnosno daje kar neposredno pravico do stvari. Da gre za materialno pravico in ne zgolj za poedino upravičenost, izvirajočo iz te pravice ali za formalno pravico, izvira iz okolnosti, da sama zase živi in z njenim prestankom prestane tudi vsaka na njo se nanašajoča formalna pravica ali vsaka poedina upravičenost. Kršitev materialnih pravic z upravnim činom daje poedincu pravico, da se pritoži ali da vložiti tožbo.

To kar velja o privatnih interesih, velja tudi o interesih onih javnopravnih krajevnih ali stanovskih edinic, ki same ne odločajo o svojih ožjih javnih interesih, marveč se dotičnega postopanja udeležijo le kot udeleženci ali stranke.

V teh izvajanjih o poedinih vrstah interesov je že namignjeno, da je razlikovati med nezakolitostjo in kršitvijo subjektivnih pravic na eni strani in zgolj med neprimeritostjo in kršitvijo javnih interesov na drugi strani. Poudarjala se je tudi vez tega razlikovanja z dopustnostjo upravnosodnega postopanja. Da pogoji za uvedbo pritožnega upravnega postopka niso isti kakor oni upravnosodnega postopka, je povsem naravno. Višje upravno oblastvo naj se ne ozira zgolj na zakonitost, marveč tudi na primernost upravnega akta in mora torej v izvestni meri upoštevati tudi menjajoče se hipne in začasne javne interese. Ker bi pri

tem utegnila trpeti zakonitost upravnega čina, a je zakonitost že zaradi nujno potrebnega zaupanja v javno upravo glavni javni interes in ima stranka v prvi vrsti interes, da se njene pravice ne kratijo, zaradi tega je potrebna še presoja drugostopne upravne odločbe zgolj raz stališče zakonitosti le z juridičnega vidika po osebah, ki odločajo zgolj po zakonu in ki glede razsojevanja niso vezane na službena navodila predstojnikov ali nadrejenih oblasti.

Zbog te razlike v obeh vrstah postopanja je pri vsakem upravnem činu preiskati, ali gre za vezan oblastveni (avtoritativen) čin, ali pa za tak avtoritativen čin, glede kojega upravno oblastvo v večji ali manjši meri po prostem preudarku postopa. Pri enih in drugih oblastvenih činih gre vedno za abstrakten predpis na eni strani in na drugi strani za konkretno stanje stvari, ki že obstoji ali ki je le zaželeno in ga je treba ustvarjati, ali ki ob nastopu izvestnih nameravanih dejstev utegne, čeprav nezaželeno nastopati. To konkretno stanje stvari se ob izdaji upravnega akta podvaja pod abstraktni predpis.

Abstraktni predpis vobče zapoveduje, prepoveduje ali dovoljuje določno vedenje ljudi, ne glede na konkreten slučaj, torej ne glede na konkreten obstoječ pravni odnošaj ali na konkreten obstoječ razlog za nastoj enega ali več pravnih odnošajev.

Pri abstraktnih predpisih se je treba na dvojje ozirati. Možno je, da naj bi bil abstraktni predpis po volji zakonodajca ali uredbodajca tako popoln, da ga je treba le tolmačiti po zahtevah pravne vede in torej dognati ono, kar je zakonodajec ali uredbodajec imel v mislih, ko je izdal predpis. Ako bi bil predpis kljub nasprotni zakonodajčevi volji vendar v dokajšnji meri nejasen — kar se le zelo često zgodi — bi se ga smelo vendar edinole tolmačiti. Tolmačenje pa je ali pravilno ali nepravilno; druge možnosti ni.

Abstraktni predpis pa tudi namenoma ni dovolj določen ter ga mora upravno oblastvo še spopolniti. Ta namen je ali izrečno v zakonu ali uredbi poudarjen ali pa izvira vsaj jasno iz duha zakona. Včasih seveda je prav težko ugotoviti, ali je imel zakonodajec tak namen. Z gotovostjo smemo trditi, da je kljub nejasnosti ali netočnosti abstraktnega predpisa zakonodajec imel v mislih zgolj tolmačenje predpisa takrat, kadar morajo osebe, zastran katerih se norma uporablja, že v naprej pred uvedbo upravnega postopanja vedeti, ali pade konkretno stanje stvari pod dotično normo. To velja zlasti glede opisa kaznivih dejanj pri kazenskih normah. Pri deliktih že glede na obče veljavno in pojmovno potrebno osnovno načelo »nulla poena sine lege«

ne moremo domnevati, da bi smelo šele upravnokazensko oblastvo ob priliki kazenskega postopanja abstraktne znake delikta točneje določiti. Prav tako je to glede onih pravnih dogodkov (protipravna dejanja in podobno), ki povzročajo obveznost k odškodnini, kakor vobče pri vseh pravnih dogodkih, ki brez vmesnega pravnega čina ustanavljajo, izpreminjajo ali ukinjajo pravne odnošaje. Tu upravno oblastvo nima prilike, da bi pravočasno po prostem preudarku spopolnilo abstraktno normo, nego mora zgolj ugotoviti, ali je izvestno konkretno stanje stvari že prej spadalo pod abstraktno normo in zbog tega povzročilo poseben pravni odnošaj.

Menim, da imamo tudi neke objektivne kriterije za spoznanje, ali gre za stvar prostega preudarka ali ne. Kakor sem že v svoji razpravi o upravnih činih poudarjal, je treba, da razlikujemo dispozitivne, konstitutivne in deklarativne upravne čine. Pri dispozitivnih upravnih činih gre predvsem za izvrševanje obstoječih pravnih odnošajev (bodisi zgolj kompetenčne pravice upravnega oblastva, bodisi še drugih posebnih konkretnih pravnih odnošajev). Konstitutivnim upravnim činom je namen, da ustanavljajo, izpreminjajo ali ukinjajo pravne odnošaje, a z deklarativnimi čini se ugotavlja obstoj ali neobstoj pravnega odnošaja, odnosno potrjuje, da se je konkreten, pravno merodajen dogodek pripetil. Deklarativen čin ugotavlja torej nekaj, kar je že bilo in kar je že povzročilo izpremembo v pravni sferi. Tu je pač le tolmačenje možno, najsi bo to tolmačenje včasih tudi zaradi nejasnosti težavno. Prosti preudarek tukaj ni umesten že zaradi značaja deklarativnega akta.

Pri izdajanju upravnih aktov konstitutivnega ali dispozitivnega značaja upravno oblastvo tolmači vselej ne le abstraktne norme in ugotavlja ne le konkretne činjenice, marveč po volji zakonodajčevi morda tudi spopolnjuje abstraktni predpis. Ako je treba izdati konstitutiven ali dispozitiven upravni čin, abstraktna pravna norma pa je nejasna, a iz te norme ni posneti, da je zakonodajec hotel dopuščati le en način rešitve in torej le tolmačenje, potem je povsem upravičen nazor, da naj postopa upravno oblastvo po prostem preudarku. To izvira že iz namena javne uprave v zvezi z bistvom konstitutivnih in dispozitivnih upravnih aktov. Uprava se mora prilagoditi izredno kompliciranim, vedno se menjajočim socialnim pojavom in računati z možnostjo, da nastopijo tudi dokaj nepričakovani faktorji in zapletljaji, a vendar ne sme zbog hipnih, takoj vidnih koristi omalovaževati višje in trajnejše interese. V teh primerih so predpisi sami n. pr. glede na presplošne oznacbe

(kakor n. pr. občna blaginja, lokalni interes, krajevna potreba, moralna ali strokovna zanesljivost) premalo jasni za konkretno uporabo. Presplošno je tu označen p o g o j, pod katerim se naj izda konstitutiven ali dispozitiven akt, in nejasnost se pojavlja tako glede mej dotičnega pojma navzgor in navzdol. Vendar se netočnost abstraktnega pojma pojavlja tudi drugače. Ni morda nejasen pogoj za izdajo konstitutivnega ali dispozitivnega akta, nego netočno je označena k a k o v o s t a l i k o l i k o v o s t konstitutivnega ali dispozitivnega upravnega čina samega, dočim je okvir j a s e n. Abstraktni predpis dopušča v tem primeru v okviru izvestnih, točno opisanih mej več možnosti, ker je določen n. pr. najnižji in najvišji znesek, najnižja in najvišja doba, več točno označenih vrst ali načinov itd. Včasih ni niti glede vsebine konstitutivnega ali dispozitivnega čina, niti glede pogojev za tak čin točnejših predpisov, morda ni niti označeno, kaj naj se prepove, zapove, dovoli, da ali naloži, marveč je samo namen dotičnega čina razviden. Podvajanje konkretnih dejstev (kot dolnjega pojma) pod abstraktni pravni predpis (kot gornji pojem) je pri vseh teh vrstah netočnosti nemogoče brez spopolnitev dotičnega abstraktnega predpisa. Kadar je pogoj nejasen, se mora njegov obseg točneje opisati, a kadar je okvir o tem, kako in v kakšni meri se sme upravno oblastvo glede izvestnega vprašanja udejestovati, sicer j a s e n, a je v njem več možnosti, in pa, kadar ni niti tak okvir določen, se mora ali vobče, ali za konkretni primer določiti, kakšna možnost bi utegnila biti primerna za izvestno vrsto konkretnih slučajev. Ta nameravani nedostatek v besedilu abstraktnega predpisa se da na dva načina odpraviti. Umevno je, da tu ne gre le za tolmačenje zakonodajčeve volje, nego je zakonodajec hotel, da se zaradi menjajočih se razmer v različnih krajih, časih in drugih okoliščinah in zaradi možnosti, na razne načine zadostiti zakonodajčevi volji, dotični abstraktni predpis še izpopolni. Morda le učinki ene same rešitve v določenem kraju in času res povsem ustrezajo zakonodajčevi volji, a zakonodajec pač ni pozabil, odnosno ne bi smel pozabiti, da je zaradi nepreglednosti vseh med sabo zvezanih in vzajemno vplivajočih družabnih in naravnih pojavov včasih sploh izključeno predvideti bližnje, a zlasti daljnje posledice upravnega čina. Vrh tega pa sme zakonodajec računati pač le s sposobnostmi, kakršne jih ima povprečni upravni funkcionar izvestne vrste, ne pa z izrednim znanjem. Torej ni oporekati, da je moči na več načinov pravilno zadostiti zakonitim predpisom. V svojih učinkih primernejša izbira izmed teh pravnih rešitev zavisi pač od kakovosti upravnega subjekta in od

drugih nepredvidljivih dogodkov. Spopolnjuje se abstraktni predpis s tem, da upravno oblastvo po zakonodajčevi volji izda izvršilno uredbo, torej zopet abstrakten predpis, ki pa je že tak, da zadostuje pri njegovi uporabi zgolj tolmačenje. Izdajajo se take uredbe k zakonom, dalje uredbe nižjih upravnih oblastev k uredbam višjih upravnih oblastev. Pri taki pooblastitvi ne gre zgolj za službena navodila podrejenim upravnim oblastvom, marveč za pravno uredbo. Taka pravna uredba veže tudi zasebnike in druge javne funkcionarje, ki morda niso podrejeni uredbodajcu. Iz nje izvirajo tudi njim pravice in dolžnosti.

V mnogih primerih pa zakonodajec ali uredbodajec noče, da bi se izdala za uporabo abstraktnega predpisa izvršilna pravna uredba. Upravno oblastvo, ki v konkretnih primerih uporablja dotični abstraktni predpis, naj v vsakem konkretnem primeru v okviru tega abstraktnega predpisa in sploh zakonitih določb izpopolni ta predpis s svojimi izkustvi. To se dogaja zlasti, ker bi upravo, vezano na izvršilno uredbo, morda preveč oviralo, da se prilagodi menjajočim se razmeram, saj je upravno oblastvo vezano tudi na lastno uredbo, a je ne more vsak hip menjati. Vsekako pa nadomešča prosti preudarek pri konkretnih upravnih činih izvršilne uredbe. Pri takem spopolnjevanju naj upravno oblastvo gleda na občno blaginjo, pri čemer naj obenem skrbno uvažuje interese poedincev in se izogiba neenakemu ravnanju z njimi ob enakem stvarnem in pravnem položaju. Pri tem poslu upravno oblastvo ne more posegati izvestne more izkustev. Ta izkustva se opirajo deloma na strokovno znanje, deloma na uradno tradicijo in lastno prakso upravnih funkcionarjev in deloma na spoznanje sočasnih stremljenj poedinih slojev in krajev s pomočjo zaslišavanja in časopisov. Tudi službena navodila višjih organov nižjim olajšajo ta posel, a ga zaeno tudi omejujejo.

Vse to znanje in izkustva ima oz. bi moral imeti morda predstavnik upravnega oblastva sam ali, ako je oblastvo kolegialno organizirano, zadevni odločujoči kolegij. Včasih pa je za tako znanje treba še posebne strokovnotehniške izobrazbe, ki je ne more imeti odločujoči organ, marveč le uradni izvedenec, ki je ali dotičnemu upravnemu oblastvu neposredno prideljen ali pa po upravni organizaciji določen, da oblastvu daje strokovnotehniška mišljenja. Take izvedence je treba pritegniti zlasti v vprašanih gradbenotehniške in arhitektonske, strojnotehniške in elektrotehniške narave, v vprašanih javnega zdravstva in veterinarne policije, v poljedelskih in gozdarskih vprašanih, v vprašanih obrtne in prometne policije itd.

Tega delovanja uradnega izvedenca pri izpolnjevanju abstraktnega predpisa pa seveda ni istovetiti z oddajanjem strokovnih mnenj o vsebini abstraktnih predpisov, ki jih je le tolmačiti, a more njih vsebino pojasniti le izvedenec zbog uporabljenih tehniških in drugih strokovnih nepravniških pojmov. Še drugače pa je poslovanje izvedencev pri presoji dokaznega materiala. Položaj uradnega izvedenca v prvem primeru se bistveno razlikuje od njegovega položaja v drugem in tretjem primeru. Predstavniki upravnega oblastva, odnosno odločujoči kolegij v tretjem primeru ocenjuje izvedensko izjavo, ko izvedenec poda dokaz ali tolmači od drugih podan dokaz. Ker pri tem vobče ni vezan na posebna pravila, govorimo o prosti oceni dokazov. Prosta ocena dokazov pa seveda ni isto, kar prosti preudarek. Kakor pri vsaki oceni dokazov gre marveč le za to, ali je smatrati izvedensko izjavo o pravno merodajnih dejstvih (činjenicah) za resnično ali ne. Odločujoče oblastvo pa more zlasti izvedenske izjave ocenjevati le v zelo ozkih mejah. Prepričati se mora, ali v izvidu o obstoječih dejstvih in v mnenju o takih dejstvih, ki bodo ob nastopu dotičnih pogojev najbrže nastala, odnosno o sredstvih, s katerim bi se dala zadevna pričakovana dejstva preprečiti, ki jih pa more presojsati le izvedenec, ni morda nedostatkov, katere že nestrokovnjak lahko spozna (n. pr. nepopolnost ali očitvidna nepravilnost).

Prav tako ni stvar prostega preudarka, kadar je abstraktna norma, po kateri se presoja konkretno stanje stvari, le izvedencem povsem umljiv pojem in je treba le to lmač enja. V takem primeru torej izvedenec na osnovi svojega strokovnega znanja ta pojem tolmači in na to odda še svoje mnenje, ali se da ugotovljeno stanje stvari podvajati pod zadevni abstraktni gornji pojem. Odločujoče oblastvo more tudi to izvedensko izjavo presojsati le glede očitvidne nepravilnosti ali nepopolnosti tolmačenja ali zastran tega, ker sklep o podvajanju nasprotuje logiki.

Ako odločujoče oblastvo v obeh zgoraj navedenih primerih dvomi o pravilnosti izvedenske izjave, je nikakor ne sme nadomestiti z lastnim nasprotnim mišljenjem, sme marveč le zahtevati, da izvedenec spopolni svojo izjavo, odnosno jo pojasni, ali pa mora pritegniti drugega izvedenca, kolikor je to po predpisih dopuščeno pritegniti uradne izvedence. Le tedaj, kadar si nasprotuje dvoje ali več izvedenskih izvidov mnenj in tolmačenj, se sme odločujoči funkcionar po načelu proste ocene priključiti enemu izmed teh mišljenj. Vsekakor se mora torej odločba skladati z izvedenskim mnenjem gle-

de vseh vprašanj, ki jih je moči pravilno presojati le s pomočjo strokovnotehniškega znanja.

Predstavniki upravnega oblastva, odnosno člani odločujočega kolegija pa po predpisih o organizaciji upravnih in samoupravnih oblastev niso vselej pravniki. Pri nekaterih oblastvih se ne zahtevata ne pravniška, ne posebna strokova kvalifikacija odločujočih funkcionarjev, pri nekaterih pa je za odločujoče organe predpisana izvestna strokovna usposobljenost. Jasno je, da nastopa v takih primerih zadevni organ ne le kot odločujoč funkcionar, ampak tudi kot strokovni izvedenec.

Dokaj različno od tu opisanega sodelovanja uradnih izvedencev pri upravnih činih je oddajanje izvedenskih mišljenj glede izpopolnjevanja abstraktne norme po prostem preudarku. Prosti preudarek je vsekako pridržan odločujočemu predstavniku ali kolegiju upravnega oblastva, nikakor pa ne uradnemu izvedencu, če ni ta sam predstavnik urada ali član odločujočega kolegija. Izjava uradnega izvedenca mora imeti v takih primerih bistveno drugačno vsebino. Odločujoči organ naj zahteva od izvedenca le, da pojasni, kakšna podrobnejša vsebina bi se raz njegovo strokovno tehniško stališče mogla dati abstraktnemu predpisu, in da določi zlasti nekakšen minimum ali nekakšen maksimum presplošnega pogoja, odnosno da navede več možnih rešitev, ki jih dopušča njegovo strokovno znanje. Odločujoči organ nato še presoja, katera izmed teh spopolnitev ustreza kar najboljše občemu interesu odnosno komponenti raznih deloma si nasprotnih stanovskih in krajevnih stremeljenj. Ta izbera med raznimi možnostmi pa nikakor ni stvar strokovnega izvedenca.

Prosti preudarek, ki ga zakonite določbe dovoljujejo, ni vselej enako obsežen. Včasih zadevni abstraktni predpis sploh prepušča ureditev izvestnih vprašanj upravnemu oblastvu, ne da bi vseboval navodila in najsi bi zelo splošna bila. V takih primerih mora upravno oblastvo edinole paziti, da zakonitih predpisov v drugih zakonih ne krši (zunanje omejitve) in da radi namena vsega prava upošteva predvsem ozire na občno blaginjo, obenem pa skrbno upošteva interese poedincev in se izogiba neenakega ravnanja z njimi ob enakem stvarnem in pravnem položaju (širše notranje omejitve). Navadno pa je zakonodajčeva ali uredbodajčeva volja vsaj glede občne smeri označena (ožja notranja omejitve), dasi ni tako točna, da bi se predpis kar brez nadaljnega ali zgolj s pomočjo tolmačenja mogel uporabiti. Seveda se mora tudi v teh primerih upravno oblastvo v mejah njej še

preostalega prostega delokroga ravnati po gorenjih občnih načelih.

Izpopolnitev abstraktnega predpisa se mora torej gibati v mejah zakona ali uredbe. Nikakor ne bi bilo dopustno, da bi se presplošni pojem, ki ga vsebuje abstraktni predpis, spopolnil s takimi točnejšimi znaki, ki jih presplošni pojem ne more obsezati. Novi dobljeni pojem mora vsekako biti podrejen pojem proti pojmu, določenemu z abstraktnim predpisom. Kršil bi se zakon oziroma zakonita uredba, če bi novi abstraktni pojem ne bil ožji od pojma v abstraktnem predpisu, marveč glede nekaterih znakov kar širši. Dalje pa določba točnejših znakov tudi ne sme nasprotovati ostalim veljavnim pravnim predpisom, dasi bi se v drugih pogledih gibala spopolnitev v mejah širšega pojma. Prosti preudarek bi bil zgrešen (Ermessensabirrung, datournement de pouvoir), če bi se v tem odstavku navedene meje prekoračile. Zloupotrebil bi se pa prosti preudarek (Ermessenmißbrauch, abus de pouvoir), če za upravni akt niso bili merodajni v njem označeni javni interesi nego očitvidno povsem drugi interesi, ki jih zakon ne pripozna, ali če je bil izdan očitvidno iz razlogov, ki so nasprotni javnemu interesu.

Konkretno stanje stvari se podvaja pod abstraktni pravni predpis. To stanje stvari je skupina konkretnih dejstev ali činjenic, ki so pravno merodavne t. j. brez njih ugotovitve ni možno podvajanje pod višji, gornji pojem, določen z abstraktnim predpisom odnosno s spopolnjenim abstraktnim predpisom. Ugotoviti je torej treba, ali so poedina konkretna dejstva taka, da jih obsega gornji, abstraktni pojem in da niso protivna nobenemu bistvenemu znaku gornjega pojma, dalje, da obsega celota konkretnih dejstev vse one vrste znakov, ki jih predpisuje gornji abstraktni pojem.

Stanje stvari se dožene s pomočjo dokazil. Namen dokazovanja je ugotovitev, da obstojajo določna pravna merodavna dejstva. Ta dejstva (činjenice) so ali pravni odnošaji (obstoječe pravice in dolžnosti izvestnih oseb) ali druga pravno pomembna stanja in dogodki. Dokazujejo se z javnimi in zasebnimi listinami, z zaslišbo prič in izvedencev, z ogledom in z izjavami udeležencev, a dejstva, ki so oblastvu sploh znana, ne potrebujejo posebne ugotovitve. Dokaze pa ocenjuje oblastvo vobče po svojem prepričanju. Ta ocena, ki se zove prosta ocena dokazov, pa je seveda bistveno druga od prostega preudarka. Prosta ocena dokazov pomenja, da oblastvo brez posebno predpisanih dokazilnih pravil presoja, ali je smatrati poedine v dokazih se nahajajoče navedbe o pravno pomembnih dejstvih za resnične ter

ali se da iz vseh teh navedb sklepati na dejansko stanje (stanje stvari).

Izvestne dejanske okolnosti se morajo torej ugotoviti. Nikakor ni vprašanje prostega preudarka, ali se te okolnosti morda sploh niso ugotovile ali so se nepopolno ugotovile ali so se ugotovile nepravilno. V tem oziru presoja tudi upravno sodišče pravilnost ugotovitvenega postopka in zlasti mu ni odtegnjena presoja, ali je upravno oblastvo pravilno ocenilo dokaze o obstoju konkretnih činjenic.

Ob uporabi prostega preudarka se postopa na več načinov. V nekaterih primerih ima odločujoči upravni funkcionar najprej v mislih **a b s t r a k t n i p r a v n i p r e d p i s**, ki bi se naj uporabljal, ker so morda dani pogoji za njegovo uporabo. Pri tem psihičnem delovanju tudi že določi podrobnosti spopolnitve potrebe in prostemu preudarku podvržene abstraktne pravne norme. Nato skuša točno ugotoviti, ali obstoji doslej sploh še neznan ali le megleno domnevano stanje stvari in ali je tako, da ga mora podvajati pod abstraktni pravni predpis.

V drugih primerih je **k o n k r e t n o s t a n j e s t v a r i** že bolj točno znano in je treba še dognati, pod katero izmed raznih bolj ali manj sorodnih abstraktnih predpisov bi se dalo podvajati oziroma ali se da podvajati pod abstrakten pravni predpis, pri čemer se morajo primerno spopolnjevati oni predpisi, ki niso potrebni le tolmačenja marveč tudi spopolnitve.

So pa zlasti primeri, ko še niso točno znani ne konkretno stanje stvari, ne podrobnosti abstraktnega pravnega predpisa, pač pa mora oblastvo bodisi na predlog, bodisi po službeni dolžnosti uvesti postopanje glede uporabe abstraktne norme. Znana je torej norma, treba pa je še ugotoviti konkretno stanje stvari in spopolniti to abstraktno normo.

*

Že spočetka je naglašeno, da tožbe na upravno sodišče niso dopustne v stvareh, v katerih in k o l i k o r s o u p r a v n a o b l a s t v a u p r a v i č e n a o d l o č a t i p o p r o s t e m p r e u d a r k u. Abstraktna pravna norma pa morda le d e l o m a z a h t e v a p r o s t i p r e u d a r e k, a je v drugih smereh točno predpisano, ob obstoju katerih konkretnih činjenic je možno normo uporabljati. Tudi je upravni postopek v večji ali manjši meri vezan na oblike, ki se ne smejo kršiti in kjer torej ni prostega preudarka. Jasno je tudi, da se ne smejo kratiti razne druge pravne norme materialne vsebine, ki z dotično abstraktno normo niso v zvezi.

Kolikor upravno oblastvo po rešitvi izvestnega vprašanja nima odločati povsem nego le deloma po prostem preudarku, mora paziti na troje:

1.) Nejasna in spopolnitve po prostem preudarku potrebna abstraktna norma se v zadevnem konkretnem primeru ne sme tako spopolniti da bi nekateri podrobnejši znaki spopolnjenega gornjega pojma sploh ne spadali v okvir prvotnega gornjega pojma ali da bi nasprotovali drugim, bodisi v dotičnem abstraktnem predpisu, bodisi v drugih pravnih normah se nahajajočim točno določenim pojmom. Spopolnitev se mora pač gibati v mejah zakona.

2.) Konkretna dejanske okolnosti, ki se morajo pred odločitvijo ugotoviti, morajo biti ugotovljene in sicer pravilno in popolno, saj brez take ugotovitve ne more biti podvajanja pod abstraktno normo ali vsaj ne pravilnega podvajanja.

3.) Upravni postopek se mora vršiti po občnih in posebnih normah, veljavnih za upravno postopanje. Tako mora stranka zlasti zaznati, zaradi katere dejanske okolnosti smatra upravno oblastvo, da je podan v zakonu neposredno ali posredno omenjeni izključevalni razlog, ker le potem zamore osporavati obstoj zadevne dejanske okolnosti in ugovarjati, češ da zadevna dejanska okolnost vzeta odločbi za osnovo, sploh ni v zvezi z abstraktno normo in se ne da pod njo podvajati in najsij je abstraktna norma tudi zelo splošna. Semkaj spada tudi vprašanje pristojnosti odločujočega upravnega oblastva, bodisi da gre za stvarno, za krajevno ali za časovno nepristojnost.

Vsa tu pod 1., 2. in 3. navedena vprašanja se nanašajo na stvari, ki jih ni moči smatrati za stvari prostega preudarka, in najsij se pri določitvi obsega dotične presplošne abstraktne norme in pri podvajanju konkretnega stanja stvari pod tako izpopolnjeno normo tudi postopa po prostem preudarku. Upravno sodišče je glede takih zatrjevanih nezakonitosti pristojno, da odloča o njih osnovanosti odnosno neosnovanosti in osporavani upravni čin razveljavi ali zaradi nezakonitosti ali zaradi nedostatkov v postopanju, odnosno tožbo zavrne zaradi neosnovanosti.

Slovstvo: Djordje Tasić: O slobodnoj oceni (v Arhivu za pravne i društvene nauke, 1927/XXXII). — Rudolf Laun: Das freie Ermessen und seine Grenzen, 1910. — Rudolf Herrnritt: Grundlehren des Verwaltungsrechtes; (zlasti str. 191—306), 1921. — Friedrich Tezner: Das freie Ermessen der Verwaltungsbehörden, 1924. — Adolf Merkl: Allgemeines Verwaltungsrecht; (zlasti st. 140—157), 1927. — Walter

Jellinek: Verwaltungsrecht (zlast str. 29—39, 293—295), 1928. — Maurice Hauriou: Précis du droit administratif, (zlasti str. 437), 1919. — Errico Presutti: Istituzioni di diritto amministrativo italiano, (zlasti str. 158—163), 1917.

Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju.

Dr. Pajnič Edvard.

(K o n e c)

Ustna razprava.

Sreski sodnik opravi ustno razpravo bistveno po predpisih, veljavnih za glavno razpravo na okrožnem sodišču (glava XVII, §§ 222 nasl. k. p.). Je pa vendarle nekaj razločkov, ki jih vsebuje po največ § 387 k. p. Zakon strogo razločuje otvoritev zasedanja z naznanitvijo predmeta ustne razprave (§ 236 k. p.) od pričetka razprave (§ 387 odst. IV. k. p.). Do slednjega trenutka se vrši nekako ustno raziskovanje o tem, če ni dejanskih ali drugih zaprek, ki ovirajo sploh ustno razpravo. Sreski sodnik se prepriča predvsem o tem, če so došle na razpravo stranke in druge osebe (priče, izvedenci), brez katerih ni mogoče izvršiti razprave. Ze po tem prvem razdobju je možno razpravo preložiti, da se odstranijo nastale zapreke pri prihodnji razpravi. Zlasti je treba razpravo preložiti, če ni k razpravi vabljenega branilca (§§ 236, 237, 240, 388 k. p.). Odločitev o preložitvi pa se sme odložiti tudi na konec razprave (§§ 246, 388 k. p.), zlasti tedaj, če sreskemu sodniku vse kaže, da bo prišlo bržkone, bodisi radi nedostajanja pravnih pogojev do zavrnitve obtožnega zahtevka s sodbo bodisi radi pomanjkanja dokazov ali drugih materialnopravnih razlogov do oprostitev. V nadaljnem poteku ustne razprave je možna tudi njena prekinitev za največ 14 dni, kakor določa zakon (§ 241 k. p.). Preložitev razprave se ukrene seveda najčešče iz razlogov, navedenih v določbi § 239 k. p. Preložena razprava se mora povsem na novo izvesti.

Zoper preložitev razprave ni dopustna pritožba (§ 240 odst. II. k. p.). Pač pa imajo osebe, ki so jim bile radi njih izostanka o priliki preložitve razprave naloženi stroški ali jim izrečene denarne kazni (branilci, priče, izvedenci) pra-

vico, da se pritožijo v rednem roku osmih dni na dotično sresko sodišče samo, ki more svojo odredbo ali odpraviti ali ublažiti n. pr., če je bil izostanek upravičen. Nadaljnja pritožba (na okrožno sodišče) pa je zabranjena v teh primerih.

Glede vmesnih odredb drugačnega značaja je takorekoč samo ob sebi umevno, da se morejo pobijati zgolj zaeno s pravnim lekom zoper sodbo. Izjema posebne vrste je podana glede izrečenih disciplinskih kazni (v denarju ali glede naloženega povračila stroškov: §§ 230, 231 k. p.), kjer je treba pritožbo takoj prijaviti, ki pa se predloži morda šele z vloženim pravnim lekom zoper sodbo okrožnemu sodišču (§ 387 odst. III. k. p.).

Ustna razprava pred sreskim sodiščem je javna po določbah §§ 229—233 k. p. Po objavljeni vsebini tožbe ali naznanila se zasliši obdolženec (§§ 249—253 k. p.) in se izvrši dokazovanje (§§ 254—265 k. p.). Tu je treba opozoriti na izjemno zaprisego prič (§ 381 k. p.), ki se izvede šele po zaslišanju, dočim se izvedenec zapriseže pred zaslišanjem.⁸⁴

Med dokazovanjem se utegne pripetiti, da se razprava po tožilčevem predlogu razširi še na drugo med razpravo odkrito kaznivo dejanje in da je za njegovo presojo stvarno pristojno dotično sresko sodišče, na kar se sprejme morda razširjeni tožni zahtevak v zapisnik. Če obtoženi ne privoli, da bi se takoj sodilo o tem drugem kaznivem dejanju, ali če se izkaže kot potrebna točnejša priprava za razpravo o tem, se omejitava razprava in sodba na predmet poprejšnjega tožbenega zahtevka. V takem primeru pa na zahtevo tožilčeve sreski sodnik pridrži v sodbi (§ 284 k. p.) njemu pravico, da posebej preganja novo kaznivo dejanje. Brez tega pridržka je pregon mogoč le še, če so podani pogoji za obnovo postopka.^{84a}) Možno je pa tudi, da sreski sodnik razpravo preloži v to svrhu, da se na novi razpravi zaeno razpravlja in sodi o vseh kaznivih dejanjih. Tožilec mora v vsakem gornjih primerov v treh dneh po objavi sodbe ali rešitve o preložitvi razprave zahtevati, da se pokrene kazenski postopek.

Kakor v slični določbi pred 1. januarjem 1930 veljavnega kazenskopostopnega reda⁸⁵ se bo tudi ob uporabi predpisov § 284 k. p. utegnil pojaviti marsikak dvom. Gotovo

⁸⁴ §§ 177, 178 k. p. in §§ 37 nasl. uredbe o posl. r. z. k. s.

^{84a} Glej § 359 toč. toč. 2. k. p.

⁸⁵ § 263 st. k. p. r. Prim. osobito plen. odločbo vrh. sodišča na Dunaju z dne 29. maja 1891 št. 5517 (Granichstädten, Berufungsverfahren 1895 str. 18 in nasl.)

je predvsem, da je umeti pod novim dejanjem, ki je razkrita med glavno razpravo, le obdolženčevo dejanje in sicer tako, ki je bilo storjeno že pred razpravo ali pa se je zgodilo celo med razpravo. Če gre za kaznivo dejanje, ki se preganja uradoma, je stvar ob navzočnosti javnega tožilca lahko izvesti po § 284 k. p., zapletena postane stvar, če je za pregon potreben predlog oškodovanca ali upravičenca. Javni tožilec je pač vezan na tridnevni — zanj le redovni (§ 51 odst. II. k. p.) — rok glede tega, da zahteva pregon, odsotni oškodovanec pa more po §§ 2 k. p. in 85 k. z. tudi naknadno vložiti svoj predlog, na kar se šele prične kaz. postopanje. Često se zgodi, da je k pregonu novega kaznivega dejanja upravičen drug tožilec kakor tisti, ki kot tak že posluje pri razpravi. Recimo, da razžali obdolženec katero izmed oseb, navzočih pri razpravi naključno, in da je za to dejanje sresko sodišče stvarno pristojno.⁸⁶ Tedaj mora sreski sodnik navzočo osebo, ki je kot tožilec nastopati upravičena, primerno podučiti in ji na zahtevo v sodbi ali s preložitvijo razprave pridržati pravico, da posebej preganja novo kaznivo dejanje, pri čemer je seveda vezana na rok treh dni (§ 248 k. p.). Sebi pridržane pravice posebnega pregona se mora poslužiti zasebni tožilec v roku treh dni, ker nastopijo sicer posledice po § 51 odst. II. k. p. (§ 361 odst. II. k. p.), kar ne velja v enakem primeru glede državnega tožilca.

Potem, ko je stvar izčrpana, izjavi sreski sodnik, da je dokazovano končano (§ 268 k. p.). Nato stavijo končne zahtevke najprej državni tožilec ali njegov namestnik (če je bil navzoč na razpravi — § 386 k. p.), ali vršilec dolžnosti državnega tožilca, zasebni tožilec, po teh pa oškodovanec.

Obdolženec ter morda njegov branilec ali zastopnik (če obdolženca ni) se pozovejo, da navedejo, kar imajo v obrambo. Po sklepu razprave se redoma takoj objavi sodba in le izjemoma se sme razglasitev odložiti za 24 ur po končani razpravi, če so za to tehtni razlogi.

V obdolženčevi odsotnosti se ne sme izreči niti pogojna obsodba, niti ne očevalna odredba; tudi tako sodbo je vselej osebno priobčiti (§§ 388 odst. II. in 389 odst. III. k. p.).

Kakor pri postopanju pred sodnikom poedincem okrožnega sodišča, je tudi pred sreskim sodiščem možno zaočno (kontumačno) postopanje z izrekom sodbe v obdolženčevi odsotnosti. Tako postopanje je možno, če obdolženčeve osebne prisotnosti sploh ni treba, ali če je bil obdol-

⁸⁶ Takih primerov bo sedaj več na razpravah pred sodnikom poedincem pri okrožnem sodišču.

ženec že zaslišan ter je podal svojo obrambo in ga ni potreba soočiti s pričami ali s soobdolženci. Obdolžencu se nato sodba, izrečena v njegovi odsotnosti, vroči v poverjenem prepisu s podukom o pravnih lekkih, o čemer bo govor še pozneje.

Sodba.

Za sodbo, njeno vsebino ob razglasitvi in vsebino nje pismenega izdatka so merodajna pravila (§ 388 odst. III. k. p.), veljavna v postopanju pred okrožnim sodiščem.

Pri sodbi je treba upoštevati obtožbeno načelo, a tako, da je sodišče vezano le na o k v i r d e j a n j a, ki je stavljeno pod obtožbo. Zgolj dokazi, izvedeni na ustni razpravi na prvi stopnji po ustnih izpovedbah in po vsebini tamkaj pravilno (§ 263 k. p.) prečitanih spisov, se smejo jemati v podlago sodbi, ki jo izreče sodnik po svojem svobodnem pričanju (§§ 273, 274, k. p.).

Razglasitev sodbe po končani razpravi se izvrši redoma javno. Le v postopanju zoper maloletnike (tudi starejše maloletnike) se izključi javnost za razglasitev sodbe, če bi javna razglasitev škodljivo vplivala na maloletnikovo poboljšanje in na njegovo nadaljnje življenje. Razen tega se izključi javnost za razglasitev razlogov sodbe, če bi se utegnila s tem po naziranju sodišča ogroziti javna morala ali javni red ali državna varnost (§ 223 odst. IV. k. p.). Tudi za tako izključitev javnosti je potrebna posebna p i s m e n a r e š i t e v in ni dovolj, da je bila javno razglašena in da je vnesena v zapisnik o razpravi (§§ 224 odst. I., III., 244 odst. III., 374 k. p.). Razglasitev sodbe se izvrši tako, da se prečita dispozitivni del sodbe z uporabljenimi zakonitimi odredbami vred. Nato se naznanijo glavni razlogi sodbe ustno. Nato sledi poprašanje strank, če so zadovoljne s sodbo, in poduk obdolženca o pravnih sredstvih. Če je bil obdolženec le pogojno obsojen, sledi še opozoritev na zadevne pogoje, ki se jih mora držati.

Sodbeni izrek (§§ 275, 276 in nasl. k. p.) more biti troje vrste, namreč, da je obdolženec k r i v, da se o p r o š č a od obtožbe ali pa da se tožni zahtevki (naznanilo oškodovanega) z a v r n e. Seveda je možno, da so ti primeri — celo vsi trije skupaj — združeni v isti sodbi. Zavrtni je tožni zahtevki vsikdar, če se pokaže, da pregon n i u p r a v i č e n (»ni na mestu«),⁸⁷ ker je bil pokrenjen kazenski postopek

⁸⁷ Slovensko besedilo § 276 k. p. prevaja besede »nema mesta«: ni umesten.

brez zahtevka upravičenega tožilca ali je bil nadaljevan zoper njegovo voljo in zlasti, če je tožilec odstopil od obtožbe po početku ustne razprave pa do naznanitve njenega konca. Tu je treba omeniti še primere, kjer ni potrebnega predloga v to upravičene osebe.⁸⁸ V misel vzeta je nadalje prejšnja že pravomočna sodba radi istega dejanja ter abolicija po kraljevi milosti. Končno je opozorjeno še na to, če je postopanje ovirano po drugih pravnih zaprekah, zlasti da sodišče za sodbo ni bilo pristojno. V tem pogledu pa pride praktično v poštev zlasti primer, ko gre za pristojnost vojnega sodišča (§ 277 k. p.). Pri odločbah take vrste se vobče ne bo treba sreskemu sodišču pečati z ugotavljanjem konkretnih dejstvenosti dotičnega kaznivega dejanja. Često utegne biti koristno, da se kaznivo dejanje ugotovi na podlagi zadostnih podatkov razprave tudi v primerih sodbe po smislu §§ 276, 374 k. p., zlasti tedaj, če je na vidiku n. pr. naknadni, za sedaj še manjkajoči upravičenčev predlog (§ 359, toč. 1. k. pr).

Drugačna je oprostilna sodba (§ 280 k. p.), ki jo izreče sodnik, če pride do zaključka, da dejanje ni kaznivo, da primanjkuje dokazov o tem, ali je obdolženec storil sicer kaznivo dejanje, stavljeno pod obtožbo, ali pa da so upoštevne okoliščine, ki izključujejo krivdo ali izključujejo ali ukinjajo obdolženčevo kaznivost. Opozoriti je treba na to, da se mora oproščeni obdolženec takoj brezpogojno izpustiti iz pripora (§ 339, odst. II. k. p.), kar velja tudi tedaj, če je obtožba bila zavrnjena po §§ 276, 374 k. p. (§ 413 k. p.).

Bolj komplicirana je sodba, kadar vsebuje izrek o krivdi in kazni, o čemer govori § 281 k. p. Prve tri točke in pa zadnji odstavek te določbe vsebujejo one dele, ki jih mora imeti tak sodbeni izrek. Napram formalnopravnemu stanju do 1. januarja 1930 bodi opozorjeno na to, da je z navedbo, katerega dejanja se proglašajo obdolženec za krivega ter z označbo tega dejanja po okoliščinah, važnih za kvalifikacijo dejanja po kazenskem zakoniku, spojiti izrek, na kakšno kazen se obdolženec obsoja ali pa se po odredbah kazenskega zakona oprošča kazni. Na dejati se je, da bo ta določba povzročila obilo dvomov, ki jih utegne razpršiti šele temeljita in dosledna judikatura. Po načelih kazenskega zakonika bi bilo sklepati, da mora slediti izreku o krivdi neizogibno izrek o kazni; z drugimi

⁸⁸ Primerov za pregon potrebnega odobrenja (§ 84 k. z.) pred sreskimi sodišči ne bo. Glede manjkajočega predloga je treba opozoriti na določbo §§ 85 k. z. in 359 toč. 1. k. p.

besedami: kdor je kriv po smislu kazenskega zakonika kakšnega kaznivega dejanja, mora biti tudi kaznovan.

Kazenski zakonik pooblašča na mnogih mestih sodišče, da sme storilca »v posebno lahkih primerih« oprostiti vsake kazni (§ 73 k. z.). Tu in tam (n. pr. § 321 k. z.) sme sodišče ob uvaževanju posebej navedenih okolišnosti prav tako oprostiti storilca vsake kazni. Ustrezalo bi povse duhu in smotru zakona, da izreče sodnik po § 280 k. p. oprostilno sodbo ter navede v razlogih okolišnosti,⁸⁹ ki izključujejo kazen v konkretnem primeru. Navzlic besedilu § 281 toč. 1 — 3 k. p. bo take sodbe šteti vendarle kot nekakšne oprostilne, ne le glede na posledice, temveč še zlasti kar se tiče zasebnopravnih zahtevkov, stroškov kazenskega postopanja ter izvršitve kazni.⁹⁰

V sodbi, s katero je proglašen obdolženec za krivega, je treba navesti nadalje, ali je obdolženec obsojen p o g o j n o in kako se mu v š t e v a p r i p o r (preiskovalni zapor) ali že prestana kazen. Če sodnik spozna, da so dani pogoji za o č u v a l n e o d r e d b e, izreče tudi te. Pri kaznih na prostosti utegnejo priti v poštev pri njih izvrševanju olajšave,⁹¹ če so podani razlogi za to po smislu § 281 odst. III. in IV. k. p.

Pri obsodbi na denarno kazen je pristaviti, v katerem roku se mora plačati ta kazen in katera nadomestna kazen na prostosti nastopi, ako se ne bi mogla izterjati denarna kazen.⁹² Pozabiti končno ni na pristavek o dolžnem plačilu državnih taks, katere morajo včasih plačati (zlasti, če ne gre za odločbe sreskih sodišč) tudi druge osebe kakor obdolženec.

Ob steku kaznivih dejanj se določi zvišana kazen na način, opisan v § 286 k. p. Semkaj spada tudi primer, da je zoper obdolženca bila že prej izrečena sodba zbog kazni-

⁸⁹ § 293 k. p.

⁹⁰ §§ 310, 311 k. p.

⁹¹ § 75 zak. o izvrševanju kazni na prostosti. Glej uredbo od 31. decembra 1929 Ur. l. št. 95 (»Custodia honesta«).

⁹² §§ 43 in 44 k. z. § 287 k. p. Več o tem predpisuje uredba o odsluženju denarnih kazni in o zamenjavi teh kazni s kaznimi na prostosti z dne 31. decembra 1929 Sl. N. 9. januarja 1930 br. 5/I. Po § 7 te uredbe je za vsakih 60 Din denarne kazni določiti po en dan zapora s tem, da skupna nadomestna kazen ne sme biti pri zločinstvih večja nego 1 leto, pri prestopkih pa šest mesecev, a pri denarnih kaznih, izrečenih po kazenskem postopniku 14 dni. Pri denarnih kaznih, naloženih po kaz. zakoniku za dejanje, storjeno iz koristoljublja, pa je za vsakih 100 Din določiti po en dan nadomestnega zapora.

vega dejanja, a je bilo storjeno tisto dejanje, radi katerega se sedaj postopa, pred razglasitvijo prej izrečene sodbe. Novo sodbo izreče ono sodišče prve stopnje (če so za vsako omenjenih kaznivih dejanj pristojna različna sodišča), ki je pristojno za težje kaznivo dejanje. Pri tem odločuje ob isti vrsti kazni večja mera. V taki sodbi se nova kazen tako odmeri, kakor bi bilo treba, ako bi se hkratu sodilo glede obeh kaznivih dejanj. V šteje se za eno kazen, ki je bila prešana po prejšnji sodbi. Tudi je treba odločiti v tej sodbi o povračilu škode (če je zahtevana), če je bila škoda povzročena s prej storjenim kaznivim dejanjem, in samo ob sebi umevno, o stroških kazenskega postopanja.⁹³ Kako je treba postopati, ako se izreče brez ozira na prej izrečeno nova sodba z novo nadaljnjo kaznijo (§ 360 k. p.), o tem govorimo še pozneje.

Sodba se mora v treh dneh, šteto od razglasitve naprej, pisмено izdelati, oblika se mora zlagati glede dispozitivnega dela z razglasitvijo.⁹⁴ Glede oblike je gledati na predpise §§ 291 do 294 k. p. Opozarjati je zlasti, da se mora pri izrečni obsodbi obrazložiti z navedbo obtežujočih in olajšujočih okoliščin izrek o kazni ter pojasniti, kateri razlogi so bili sicer odločilni za odločbe v tej točki, za omilitev kazni, za uporabo strogega zapor ali zapor (kjer je dopuščen izbor), za pogojno obsodbo in za to, ali se všteje ali ne všteje pripor ali prestana kazen.⁹⁵ Važni so nadalje razlogi za odločbo o zasebnopravnih zahtevkih in glede stroškov kazenskega postopanja, kakor tudi za uporabo očuvalnih odredb.

O vsebini razlogov za oprostilno sodbo in za tako, kjer se obtožbeni zahtevek zavrača, ni treba dalje govoriti, vse to je že znano, prav za prav leži takorekoč na dlani.

⁹³ Prim. z določbami §§ 286 odst. II. k. p. in 64 k. z. predpise § 265 st. k. pr., ki se niso vsikdar pravilno umeli. Gledalo se je večinoma le na to, da nova kazen — določena po svobodni oceni — ni prekoračila v § 265 st. k. p. r. zahtevane najvišje dopustne mere. Ob pravilnem vračunanju prejšnje kazni je tudi po pravkar navedenem predpisu ob danih okoliščinah bilo mogoče, da nova sodba sploh ni izrekla nobene kazni. (Plen. odl. vrh. sod. na Dunaju 20. junija 1891 št. 5275 — Granichstädten 1895 str. 21).

Pri uporabi te določbe je bilo upoštevati načelo §§ 32 in 259 starega k. z. Če je novo dejanje bilo le prestop, ni bilo dopustno odmeriti zanj kazen ječe, čeprav je za prejšnje dejanje kot hudodelstvo bila določena kazen ječe.

⁹⁴ Prim. § 216 ur. o. p. r. z. k. s.

⁹⁵ §§ 286 in 420 k. p. in §§ 64, 77 k. z.

Zasebnopravni zahtevki in njih rešitev v sodbah in drugje.⁹⁶

O pridružitvi oškodovanca kazenskemu postopku in uveljavljanju škode odnosno povračila za razžaljeno osebnost ali čast smo že govorili. Zakon loči (§ 287 k. p.) med izrekom o zasebnopravnih zahtevkih in napotitvijo teh zahtevkov povsem ali deloma na pot civilne pravde. Nikdar se taki zahtevki (kot neosnovani) ne zavračajo. Pomotno je naziranje, da je videti že v krivdoreku samem, s katerim pa je združena popolna napotitev zasebnopravnih zahtevkov na civilno pravdo, nekakšen izrek o podanem pravnem temelju stavljenih zasebnopravnih zahtevkov.

Izrek o zasebnopravnih zahtevkih sam je različen po vsebini stavljenih zahtevkov, a spada v sodbo. S takim izrekom se prisodi (§ 299 k. p.) poškodovanemu (zasebnemu udeležencu) stvar, če ni bila že prej med kazenskim postopkom z obdolženčevim dovoljenjem in s tožilčevim pristankom vrnjena. Če te stvari ni moči vrniti in v vseh primerih (§ 300 k. p.), kjer je zahtevano le povračilo škode itd., izreče sodišče o tem povračilu, kolikor ga more zanesljivo ugotoviti glede količine in osebe opravičenca. Tretjega primera glede izreka o zasebnopravnih zahtevkih (§ 301 k. p.), da bi bili morda razveljavljeni pravni posli ali pravna razmerja, pred sreskimi sodišči menda ne bo.

Napotitev na pot civilne pravde je ali popolna ali delna. Slednja se izreče v sodbah tedaj, kadar sodišče pri zasebnopravnem zahtevku, pretiranem glede višine, odmeri povračilo, po okolnostih, če pa je treba, tudi po ocenitvi izvedencev, po svojem prostem prepričanju, a napoti oškodovanca glede presežka povračila na civilno pravdo (§ 300 odst. II. k. p.).

Sodišče napoti oškodovanca povsem na civilno pravdo, če po § 297 odst. I. k. p. podatki kaz. postopka ne nudijo dovolj podlage za presojo zasebnopravnih zahtevkov, če po §§ 298, 299 k. p. vrnitev zahtevane stvari ni mogoča (če je n. pr. prišla v roko druge osebe), in vsakokrat, kadar se tožba zavrne s sodbo, obdolženec oprusti s sodbo ali če se ustavi kaz. postopek. V rešitvah (§ 296 odst. III.) k. p.), kjer sodišče izreče svojo nepristojnost, pa le obvesti oško-

⁹⁶ §§ 295 do 308 k. p. — Pravni leki zoper odločitve o zas. pr. zahtevkih: §§ 302, 332 odst. III. in 394 odst. I. k. p. Slovenski tekst v slednje navedenem paragrafu je pogrešen v tem, ker manjka beseda »deloma« (»delimice«) v zadnjem stavku prvega odstavka. Ta pogreška je bila med tem že popravljena.

dovanca, da naj se pridruži kot zasebni udeleženec kaz. postopku na pristojnem sodišču.

Po pravnomočnosti sodbe glede zasebnopravnih zahtevkov (če je izrečeno o njih ali če je oškodovanec napoten na pot civilne pravde) sme vsaka po tem delu prizadeta oseba zahtevati, da se zabeleži na prepisu sodbe, njej izdanem, da je ta sodba zadobila pravno moč.

Ta del sodbe se utegne pač izpremeniti po dovoljeni obnovi postopanja z izrečeno novo sodbo;⁹⁷ izven teh primerov pa morejo obsojenec in njegovi pravni nasledniki zahtevati le pri civilnem sodišču, da se zbog novo najdenih dokazov izpremeni pravnomočna kazenska odločba prve stopnje o zasebnopravnih zahtevkih.

Zoper sodbe sreskega sodišča (in tudi sodnika poedinca na okrožnem sodišču) more tudi zasebni udeleženec na škodo obdolženčevo vložiti priziv, kolikor je s svojimi zasebnopravnimi zahtevki deloma napoten na civilno pravdo (§ 394 k. p.). Tega pravnega leka torej nima zoper rešitev tožbe same, namreč zoper zavrnitev te tožbe (ustavitve postopanja) ali oprostitvev. Priziva tudi ni, če je bil zasebni udeleženec popolnoma napoten na civilno pravdo.

Glede postopanja s sumnimi stvarmi (§§ 305 — 308 k. p.)⁹⁸ napram sedanjemu pravu ni bistvenih izprememb. Zoper rešitev po § 307 k. p., da se izroče stvari ali izkupiček zanje obdolžencu ali da se mu ne izroče, ni pravnega sredstva.

O stroških kazenskega postopanja.⁹⁹

Na videz tu ni bistvenih razlik med novim in starim kazenskopostopnim pravom. V XIX. poglavju (§§ 309 — 323 k. p.) niso rešena važna sporna vprašanja, znana nam po obširni dosedanji, v mnogih pogledih si tudi nasprotujoči judikaturi najvišje instance. Treba je celo pripomniti, da se utegnejo pojaviti zlasti glede na vse drugačno materialno kazensko pravo še nadaljnji dvomi, ki jim hočemo po možnosti priti do živega.

Izrek o stroških je potreben v vsaki sodbi in v vsaki rešitvi, s katero se ustavlja kazensko postopanje in mora izreči sodišče, katera izmed strank da je obvezana k plačilu teh stroškov. Takoj naj izreče sodišče tudi, če je to mogoče, koliki so ti stroški in če so izterljivi. Za tako odločitev pride sresko sodišče le v poštev, kolikor gre za odločbe prve stopnje in glede stroškov, ki so nastali pri dotičnem sreskem

⁹⁷ Glej §§ 368 odst. I. in 369 k. p.

⁹⁸ Pogl. IV. uredbe o posl. r. za kaz. sod.: §§ 68 nasl.

⁹⁹ Pogl. VI. uredbe o posl. r. za kaz. sod.

sodišču. O dolžnosti, plačati ali povrniti stroške, ki nastanejo pri višjem (tu redoma okrožnem kot prizivnem sodišču ali pritožbenem sodišču,) odloči to sodišče. Izrek o stroških je torej potreben tudi pri nekaterih rešitvah o pravnih lekkih in pri rešitvah prošenj za postavitev v prejšnji stan (§ 312 odst. II. in III. k. p.). V teh odločbah gre za stroške, ki jih je smatrati od kraja kot stroške kazenskega postopanja. Omeniti pa je tu še rešitve o posebnih stroških te vrste, n. pr. pričninah, izvedeninah, nagradah.¹⁰⁰ Za sedaj takih odmerjenih pristojbin, ki jih upravičencem redoma izplačuje državna blagajna, ni smatrati kot stroškov kazenskega postopanja, kar postanejo tedaj, ko se obsojenemu ali komu drugemu naloži njih povračilo.

Redoma bo mogoče takoj z načelnim izrekom o dolžnosti povrnitve stroškov odločiti že o tem, kdo, ne pa koliko in komu, da je dolžan plačati stroške kazenskega postopanja. Zato je o slednjih točkah potrebna posebna rešitev. Taka rešitev naj se izda vselej, kadar se naloži povračilo stroškov drugim osebam (to je takim, ki neposredno pri dotični sodbi ali ustavitvi ne pridejo v poštev: § 321 k. p.).

Takoj ob sodbi ali ustavitvi kazenskega postopanja se bo utegnila določiti višina onih stroškov kazenskega postopanja, ki jih je država plačala v naprej. Opozoriti je treba na predpise, ki ukazujejo, da je po določenem obrazcu voditi točen popis stroškov, ki se mora priključiti spisom.¹⁰¹ Glede teh stroškov je izreči po možnosti takoj, če se smatrajo za izterljive ali ne, sicer se tudi ta okolnost določi v posebnem sklepu (§§ 313, 321 k. p.). Izterljivost pojmujejo sedaj veljavni predpisi nekoliko strožje, kakor je to bilo pred 1. januarjem 1930.¹⁰² Če je nastopila po pravnomočnosti izreka, s katerim so naloženi stroški kazenskega postopanja, smrt dotičnega obvezanca (zlasti obsojenca), izterjajo se ti stroški iz njegove zapuščine (§ 310 z. odst. k. p.).¹⁰³

Obvezan je, da povrne (plača) stroške kazenskega postopanja predvsem obdolženec, ki je bil proglašen za kri-

¹⁰⁰ §§ 315, 316 k. p. — Pritožba večinoma po § 323 odst. II., 330 k. p.

¹⁰¹ §§ 138 ur. o. p. r. z. k. s. in 314 k. p. Takse, ki jih ni treba v naprej plačati, marveč se morejo izterjati šele po dotičnih odločbah, je pač imeti v razpregledu, a jih ni prištevati k stroškom kazenskega postopanja.

¹⁰² Prim. §§ 144, 145 ur. o. p. r. z. k. s. (Poizvedbe o imovinskih odnošajih obdolženca pred sodbo, najpozneje ob nazpisu razprave.)

¹⁰³ Prim § 389 z. odst. st. kpr.

vega ter mu je bila naložena tudi kazen (§§ 310 in 311 odst. I. k. p.). Obdolženec, ki je bil po § 281 toč. 3. k. p. oproščen vsake kazni, ni obvezan po našem naziranju, da povrne stroške kazenskega postopanja. Tu gre za posebno vrsto oprostilne sodbe, kjer zlasti ni nobenih stroškov izvršitve kazni, ki jih določba § 310 k. p. v prvem stavku združeno s stroški kazenskega postopka navaja. Če pride v poštev več kaznivih dejanj, se naslanja izrek o povračilu stroškov na izrek o krivdi in kazni. Več glede istih dejanj obsojenih jamči solidarno, kolikor ni možno teh stroškov deliti, ker so bili povzročeni le od poedinih teh obsojencev. Ozirati se sme sodišče tudi na stopnjo krivde poedinih obsojencev in sme razdeliti stroške drugače tudi iz razlogov pravičnosti.

Če pride do oprostitve, zavrnitve zahtevka s sodbo ali do ustavitve, — skratka, če se konča kazenski postopek drugače, kakor z obsodbo obdolženčevu, trpi stroške redoma državna blagajna. Gre tu za stroške kazenskega postopanja, mišljene v določbah §§ 313, 314 z odst. k. p. Tu so pa izvzeti primeri, kjer morajo povrniti take stroške druge osebe. K tem osebam se ne šteje nikdar državni tožilec, celo tedaj ne, če je povzročil prihod prič ali izvedencev, ki potem na razpravi niso bili zaslišani. Pač pa se mora naložiti, da povrne stroške (naj gre za kaznivo dejanje, ki ga sme preganjati državni tožilec ali kdo drugi) obdolžencu, ki je po nemarnosti opustil svojo obrambo, o v a d i t e l j u pa, ki je predložil vedoma ali iz skrajne nemarnosti lažno prijavo. Ta mora nositi ne le stroške kazenskega postopanja, marveč tudi obdolžencu povrniti njegove izdatke, potrebne za obrambo ali zastopanje. Tu se vpraša, kdo naj trpi stroške, če je bila oseba le pomotoma zasledovana kot obdolženec (če gre n. pr. za zamenjavo oseb istega imena, bivajočih v istem kraju po tožitelju ali oblastvu odnosno sodišču).¹⁰⁴ Takemu »napačnemu« obdolžencu bi bilo morda iz prvega gori omenjenega vidika naložiti povračilo stroškov kazenskega postopanja, sicer jih pa mora ta oseba nositi sama, ker o lažni prijavi pač ni mogoče govoriti. Morda utegne v določnih primerih oseba, ki se je smatrala pomotoma kot obdolženec, od krivca te zamenjave s pridom zahtevati odškodnino na civilnem sodišču. Med osebe, ki morajo povrniti stroške kazenskega postopanja, kjer obdolženec ni proglašen za krivega, je šteti pri postopku radi kaznivih dejanj, ki se preganjajo po državnem tožilcu šele na predlog (§ 85 k. z.) tudi oškodovance (upravičence), ki so svoj predlog pred početkom ustne razprave preklicali

¹⁰⁴ Slov. Pravnik I. 1912 str. 153.

(§ 87 k. z.), vsled česar se ustavi kaz. postopanje (§ 379 k. p.). Tak oškodovanec nosi ne le stroške tega postopanja, ki jih je bila založila država, marveč tudi izdatke, potrebne za obdolženčevo obrambo ali njegovo zastopanje. Vendar je tu mogoče (n. pr. v primeru poravnave med oškodovancem, ki je bil pregon predlagal in obdolžencem), da obdolženec izjavi ali da se zaveže, da bo gornje stroške plačal, svoje pa nosil sam (§ 311 toč. 3. k. p.).

Bolj pogosti so primeri, da je treba naložiti plačilo stroškov kazenskega postopanja ter povračilo taks in izdatkov, ki jih je imel obdolženec, če je bil ali oproščen od obtožbe, ali pa je tožba bila s sodbo zavrtnjena, ali postopanje ustavljeno že pred početkom ustne razprave, — zasebnemu tožilcu ali zasebnemu udeležencu kot tožilcu (§ 311 toč. 2 k. p.).

V postopanju radi priziva zoper sodbo ali radi obnove postopanja (§ 312 odst. II. k. p.) trpi stroške ona oseba, ki se je poslužila priziva brez uspeha, ali je bil zavrtnjen njen predlog na obnovo kazenskega postopanja. To seveda ne velja glede državnega tožilca. Umaknitev priziva ali predloga za obnovo se smatra kot istovetno kakor zavrtnitev.

Če pa je bilo predlogu na obnovo ugodeno, odločuje končni izid ponovljenega postopanja. Ob delnem uspehu se smejo stroški porazdeliti. Ta zadnji stavek § 312 odst. II. k. p. bo povzročil v sodstvu težave. Več o izreku glede stroškov o priliki reševanja pravnih lekov pridržujemo posebni razpravi.¹⁰⁵

Stroške, združene s postopanjem na postavitve v prejšnji stan zaradi zamude glede priglasitve pravnega leka¹⁰⁶ trpi stranka sama (obdolženec) ali njen branilec, kdor izmed njiju je namreč kriv, da se je rok zamudil, kolikor niso bili povzročeni ti stroški z nasprotnikovimi neosnovanimi razlogi. Praktično bo večinoma stroške morala nositi stranka sama, le redkokdaj jih bo moči naložiti nasprotniku, ki je zakrivil navedbo nasprotnih razlogov. Vsekako državni tožilec kot nasprotnik z ugovarjanjem zoper tako utemeljeno prošnjo ne more biti obsojen v povračilo takih stroškov.

Nekoliko drugačna je stvar pri stroških glede prošnje na postavitve v prejšnji stan, ker je obdolženec izostal od ustne razprave (§ 391 k. p.). Tu trpi ali povrne stroške posto-

¹⁰⁵ Prim. §§ 332 z. odst. 392 toč. 3, 334 odst. II., 398 odst. II., 399 odst. I. kpr.: priziv omejen le na izrek o stroških. Glej o tem vprašanju zlasti Amschl, Anwendung des Strafverfahrens II., str. 87 nasl. in Lohsing: str. 588 nasl.

¹⁰⁶ T. j. priziva in revizije: § 326 kp.

panja zgolj obdolženec — prosilec —, če prošnja nima uspeha (§ 312 odst. IV. k. p.), kar se izkaže s končnim ugodnim ali neugodnim izidom v glavni stvari. Opozoriti je treba tukaj še na stroške obnovnega postopanja (faktično tudi nekake postavitve v prejšnji stan), ki nastanejo, če zasebni obtožitelj prosi, da se ponovi postopek, ki je bil ustavljen radi izostanka od ustne razprave (§ 361 odst. II. k. p.). Tu je merodajen pač le končni izid morda obnovljenega postopanja ali pa že zavrnitev prošnje za tako obnovo (§ 312 odst. II. k. p.).

Katere vrste stroškov se prištevajo stroškom kazenskega postopanja, našteva § 314 k. p. in sicer ne taksativno, (na kar bi sicer kazalo besedilo). Ti stroški se dele predvsem na stroške kazenskega postopanja v ožjem pomenu besede, ki so nastali od pokrenitve pa do dovršitve tega postopanja s pravnomočno sodbo ali ustavitvijo in stroške za izvršitev kazni. Tem pa ni prištevati stroške, ki nastanejo ob izvrševanju kazni na prostosti same.¹⁰⁷ Prvim se prištevajo stroški, navedeni pod točkami 1., 3. in 4. § 314 k. p., ki jih izplačuje država vnaprej, a jih pozneje izterja od oseb, ki jim je povrnitev pravnomočno naložena. O pričinah, pristojbinah izvedencev, tolmačev, o stroških za izvršitev ogleda in voznih ter potnih stroškov sodnih oseb ter državnega pravdnika smo že govorili. V tem pogledu je treba opozoriti še na uvedbo o poslovnem redu, ki vsebuje podrobnejše predpise, kako je v takih primerih ravnati.¹⁰⁸ Glede voznih in potnih stroškov izvedencev, ki so javni uslužbenci, velja isto, kakor o sličnih stroških sodnih uradnikov in državnega tožilca (§ 318 k. p.). Omenjena bodi še posebej določba uredbe o posl. redu za kaz. sodišča (§ 48), da je potrebna odobritev starejšine za sodniška dela izven sedeža sreskega sodišča.

O stroških, izdanih za obdolženčev privod in njega vzdrževanje v času pripora (§ 314 toč. 3 k. p.) govori posebej § 319 k. p., upoštevna so pa še navodila o. p. r. z. k. s. (§ 137).

Stroški za izvršitev kazni se določijo za vsak poedini primer (§ 320 k. p.). Menda ni napačno, če trdimo, da spadajo med stroške kazenskega postopanja v ožjem pomenu besede tudi stroški za vročbe, vabila in podobni, dasi teh § 314 k. p. ne našteva.¹⁰⁹ Povračilo vseh gori navedenih stroškov sme zahtevati v primeru obsodbe večinoma državna blagajna. Kako je postopati pri zaračunavanju in izterjanju

¹⁰⁷ §§ 314 odst. II., 320 kp. in 146 ur. o. p. r. z. k. s.

¹⁰⁸ §§ 315 — 318 k. p. ter ur. o. p. r. z. k. s. §§ 134, 135.

¹⁰⁹ § 381 toč. 1 st. k. p. r. in §§ 34 — 36 ur. o. p. r. z. k. s.

vanju teh stroškov predpisuje poleg določb §§ 424 in 425 odst. I. k. p. podrobno že večkrat navedena uredba o posl. r. za kaz. sodišča (§§ 146 nasl. ur. o. p. r. z. k. s.).

Podrobneje se moramo pečati s stroški kazenskega postopanja, ki se tičejo potrebnih izdatkov zasebnega tožilca, nagrad in potrebnih izdatkov branilcev in drugih zastopnikov strank (§ 314 toč. 2 k. p.). Da se stvar bolje razume, poudarjamo, da prejšnji kaz. postopni red¹¹⁰ tu navaja pristojbine branilcev in drugih zastopnikov strank. Sedaj je izrečno naveden zasebni tožilec glede svojih potrebnih izdatkov, zato sme ta vsekako od obsojenca zahtevati povrnitev svojih osebnih izdatkov n. pr. za potovanja in prehrano, dasi je opozoriti na okolnost, da zasebni tožilec vobče nima pravice do pričnine, dasi je bil v tem svojstvu zaslišan (§ 315 z. odst. k. p.). Zasebni udeleženec ima pač pravico do pričnine, če je bil pozvan kot priča na sodišče, nima pa pravice na povračilo osebnih izdatkov, kolikor nastopa zgolj kot zasebni udeleženec, to tudi tedaj ne, če je subsidiarni tožilec. Jasno so seveda upravičeni zahtevati povračilo stroškov z a s t o p n i k i zasebnega tožilca kakor tudi zasebnega udeleženca nasproti obsojencu. Vendar more zasebni udeleženec zahtevati povračilo zastopniških stroškov kot stroškov kazenskega postopanja od obsojenega le, če je sodišče v sodbi tudi odločilo o zasebnopravnih zahtevkih. O tem pa ni moči govoriti, ako je bil zasebni udeleženec s svojimi zahtevki v celoti napoten na civilno pravdo. Povsem zgrešeno je nazaranje, da je s takim izrekom v zvezi z obsodilno sodbo (izrekom o obstoječi krivdi) že odločeno o pravnem t e m e l j u zasebnopravnih zahtevkov, stavljenih v konkretnem primeru. Mogoče je za odločitev sodišča v civilni pravdi ustvarjena dokazna podlaga, a še ta le v določni smeri.¹¹¹ Vsekakor bi bilo čudno, da bi bili priznani tukaj zastopniški stroški, če bi bilo takorekoč že v naprej na dlani, da je zahtevek zasebnega udeleženca brez vsake pravne podlage navzlic obsodilnemu izreku glede obdolženčeve krivde.¹¹²

¹¹⁰ § 381 toč. 4 st. kpr.

¹¹¹ § 268 cpr., ki se glasi v besedilu § 364 novega zakona o sud. post. v gradj. parnicama dokaj jasneje.

¹¹² Besedilo § 314 k. p. je sicer nekoliko spremenjeno napram § 381 str. kpr.: »Stroškom kazenskega postopanja, ki jih utegne povrniti obdolženec, . . .« Novejše sodstvo je prav iz tega besedila sklepalo, da zastopniški stroški za zasebno udeležbo niso brez izjeme vselej stroški kaz. postopanja. (Glej odločbe vrh. sodišča na Dunaju št. 3911, 4059, 4094, 4146 ur. zb.)

Dosedanje sodstvo je prav tako odklanjalo, da se povrnejo zastopniški stroški zasebnemu tožilcu, ki je kot pravni zastopnik po poklicu (odvetnik) samega sebe zastopal. Razlog za to naziranje je bil ta, češ da tak pravni zastopnik kot zasebni tožilec nima pravice si zaračunati v kazenskem postopanju zastopniških stroškov, ker niti kot priča ne more zahtevati pričnine. Pogosta posledica tega stališča je bila, da se je odvetnik kot tožilec dal zastopati po odvetniku tovarišu. Nasprotnemu stališču, za katero se zavzemamo, ne nasprotuje novi kazenski postopnik (glej zgoraj), prav tako pa govore zanj jasneje tudi določbe novega zakona o advokatih (§§ 26 odst. II in 29 odst. VI. zak. o adv.).

Po § 317 k. p. mora praviloma nagrado in stroške za branilca ali zastopnika plačati ona oseba, ki ga je kot takega pooblastila. V postopanju pred okrožnimi sodišči zamenjuje ob danih pogojih pooblastilo službeni dekret,¹¹³ s katerim je bil branilec postavljen, kar pa seveda ne velja za postopanje pred sreskimi sodišči.

Potreba za odmero zastopniških stroškov je podana le, če ni med dotično stranko in njenim pooblaščenim zastopnikom svobodne pogodbe ali poravnave s tem.¹¹⁴ Taka poravnava je tudi možna med zastopnikom ene stranke in nasprotno stranko, ki je dolžna te stroške povrniti. Sicer pa more zahtevati zastopnik odmero stroškov zoper lastno stranko ali pa stranka zoper svojega zastopnika pri sodišču, pri katerem je teklo ali še teče kazensko postopanje. Pri tem se postopa po že znanem načinu, ki ga predpisuje tudi § 322 k. p. Taka odmerilna rešitev nima izvršilne moči, dasi postane odmera pravnomočna.

Drugačen je pa primer, če se zahteva odmera stroškov od strank, ki jim je bilo to povračilo že priznано s posebnim sodnim izrekom — sodbo, rešitvijo o ustavitvi. Odmera se izvrši na sličen način, toda ta rešitev o odmeri je izvršilni naslov, čim je rešitev pravnomočna. Mora tedaj vsebovati vse podatke po § 7 izvrš. r. Paziti je treba na to, da je navedeno v njej, kdo je dolžan plačati odmerjene stroške in na podlagi katere pravnomočne sodbe ali rešitve ter komu mora dotični obvezanec izogibom izvršbe plačati odmerjeni znesek. Če je stroškovno vprašanje načelno rešeno s poravnavo (glej § 311 toč. 2 in 3 k. p.)

¹¹³ § 46 nasl. ur. o. p. r. z. k. s.

¹¹⁴ § 29 z. o. adv. Odvetnik s branilec se more sploh poslužiti v izterjavo svojih ekspenzarnih zahtevkov napram lastni stranki vseh možnosti, ki mu jih daje zakon o advokatih.

med nasprotnima strankama (ali med predlagajočim upravičencem [§ 85 k. z.] in obdolžencem), utegne priti do d z m e r e stroškov po sodišču glede na dogovor v poravnavi, ali za njih izterjanje je merodajna le p o r a v n a v a sama.

Že tukaj bodi še pristavljeno, da je zoper odločbe o stroških v sodbi dopusten priziv na okrožno sodišče. Zoper posebne stroškovne rešitve (§§ 321, 322 k. p.), o katerih smo že zgoraj govorili, pa je moči se pritožiti na okrožno sodišče v roku 8 dni (§ 330 odst. I k. p.)

V sodbi, izrečeni po § 281 k. p., more sresko sodišče po potrebi izreči ali ukreniti katerokoli o č u v a l n i h o d z r e d b. Sreska sodišča, ki so stvarno pristojna za razsojo prestopkov po §§ 166 in 268 k. z. (naperjenih zoper pijančevanje), bodo imela zlasti priliko posluževati se očevalnih odredb po §§ 54, 55 k. z.

Poslovanje sreskega sodišča po razglasitvi sodbe, preden nastopi nje pravomočnost in po tej.

Ako sodišče izreče sodbo, s katero obdolženca oprasha obtožbe zbog nevračunljivosti, toda je uverjeno, da so pogoji za kakšno izmed očevalnih odredb po kaz. zakoniku, izda o tem p o s e b n o r e š i t e v (izven sodbe), potem, ko je zaslišalo državnega tožilca in branilca (§ 280 z. odst. k. p.)¹¹⁵

Če je pri obsodilnem izreku glede na težo izrečene kazni ali po drugih okoliščinah dovolj vzroka misliti, da bo obsojeni obtoženec, ki je v prostosti, pobegnil, sme sreski sodnik zoper njega odrediti pripor (§§ 288 odst. II., 380 toč. 3 in 374 k. p.). Doba takega pripora, prebitega po razglasitvi sodbe prve stopnje, se utegne všteti naknadno v kazen na prostosti. To pa tedaj, če je bil zadržan začetek izvrševanja kazni z okoliščinami, nezavisnimi od obsojenčeve volje, zlasti v primeru, ker so se poslužile priziva zoper sodbo tudi osebe, ki so zato upravičene celo zoper njegovo voljo.¹¹⁶ Pa tudi takrat se v šteje ta doba pripora v kazen, če bi v obsojenčevo korist uporabljeni priziv imel le delen uspeh v vprašanju o krivdi, kazni in stranski kazni. Na oprostilno sodbo ali sodbo, s katero je bila zoper njega obtožba zavrnjena, pa se pripri obdolženec takoj brezpogojno izpusti iz pripora (§ 339 odst. II in 394 odst. III. k. p.).

¹¹⁵ Izvršitev očevalnih odredb §§ 426 in 427 odst. II. k. p. Prim. tudi § 110 k. p.

¹¹⁶ § 324 odst. 4 k. p. Tu imenovane osebe pa nimajo pravice, da bi prosile ob zamudi roka za priziv za postavitev v prejšnji stan po § 326 k. p., ker pritiče ta pravica zgolj obdolžencu.

Postavitev v prejšnji stan glede na sodbo, izrečeno v obdolženčevi odsotnosti.

Govorili smo že o sodbi, ki jo sme izreči sresko sodišče pod določnimi pogoji v odsotnosti obdolženca pravilno pozvanega na ustno razpravo. Taka sodba se vroči obdolžencu¹¹⁷ s podukom o pravnih lekkih. Zoper tako sodbo ima obdolženec pravico, da vloži priziv v roku treh dni od dne vročbe dalje. Če ostane le pri tem, se razvije po tej prijavi redni prizivni postopek po predpisih §§ 394 nasl. k. p. Obdolženec pa more v istem roku treh dni vložiti zgolj prošnjo za postavitev v prejšnji stan ali pa ž njo vred — za primer, da bo navedena prošnja dokončno zavrnjena — spojiti tudi v naprej priziv. Vpraša se, če je poznejša prijava priziva tudi mogoča in veljavna, ko je opraviti tudi tedaj, če sta morda združena oba pravna leka, predvsem postopek o prošnji za postavitev v prejšnji stan. Besedilo § 391 odst. II. k. p. bi pač nekako kazalo na to, da je obdolžencu mogoče prijaviti priziv le v roku treh dni, ko mu je bil vročen prepis sodbe, izrečene v njegovi odsotnosti. Zoper to naziranje govorita pa § 391 zad. odst. in stav. ter § 409 odst. II. k. p., iz katerih izhaja, da je možno tak priziv spojiti še s pritožbo zoper zavrnitev prošnje na postavitev v prejšnji stan. Seveda naj bo tedaj priziv že obrazložen, ker se pritožba s prizivom takoj predloži v rešitev okrožnemu sodišču (§ 409 k. p.). Iz tega sledi nujno, da more obdolženec potem, ko je sresko sodišče zavrnilo prošnjo na postavitev v prejšnji stan, prijaviti v roku treh dni tudi zgolj priziv, kajti bilo bi nesmiselno, nalagati v tem primeru obdolžencu, da se mora vsekako poslužiti pritožbe, ker je bila zavrnjena prošnja na postavitev v poprejšnji stan glede na v odsotnosti izrečeno sodbo, ako se hoče okoristiti zaeno s prizivom. Rok za vložitev obdolženčevega priziva zoper sodbo, izrečeno v njegovi odsotnosti, se podaljša torej do zadnjega dne, upoštevnega še za vložitev pritožbe, ker je bila zavrnjena prošnja za postavitev v prejšnji stan. Obdolženec pa, ki se ni poslužil zoper sodbo, izrečeno v odsotnosti, prošnje za postavitev v prejšnji stan, je vezan glede prijave in obrazloženja priziva na predpise § 394 odst. II. in III. k. p.¹¹⁸

Kar se tiče obdolženčeve prošnje za postavitev v prejšnji stan, se mora ta obrazložiti z dejstvi, ki naj opravič-

¹¹⁷ Vročitev v lastne roke obdolženčeve ali njegovemu zastopniku — §§ 81, 82 odst. II. k. p.

¹¹⁸ Prim. § 478 st. k. p. r. ter Granichstädten str. 96 (pl. odl. vrhov. sod. na Dunaju od 16. okt. 1890 št. 7581).

jejo obdolženčev izostanek. Trditi mora obdolženec in dokazati, da ni mogel priti na razpravo radi tega, ker mu vabilo na razpravo ni bilo pravilno vročeno ali ker ni utegnil priti zbog drugih nepremagljivih zaprek. Sresko sodišče odloči samo, ko je morda poizvedelo o resničnosti obdolženčevih navedb v gornjih smereh. Rešitev, s katero se ugodi prošnji in dovoli postavitev v prejšnji stan, vsebuje poleg izreka o tem tudi še odreditev nove ustne razprave. Potrebno je, da je v tej rešitvi tudi poduk o tem, da sodišče pri izrekanju nove sodbe ni vezano na načelo § 327 k. p., to je da utegne izreči tudi strožjo sodbo in da postane prejšnja sodba zoper obdolženca pravnomočna, ako ne pride na reden poziv na novo razpravo.¹¹⁹ Obdolženec torej, ki doseže, da se postavi v prejšnji stan sodba, izrečena v njegovi odsotnosti, riskira, da se po izvršeni novi razpravi izreče zoper njega strožja kazen, kakor je bila v prejšnji sodbi izrečena. Opisano mogočo posledico odvrne obdolženec od sebe s tem, da si stvar še v zadnjem trenutku premisli, da izostane tudi od nove razprave in tako izbere morda manjše zlo v prejšnji sodbi. Seveda ima sresko sodišče možnost, da izreče po novi razpravi le tedaj strožjo kazen, če ima namram prvič ugotovljenim dejstvom po podatkih nove razprave zadostno podlago za tako odločbo, predružačeno v škodo obdolžencu. Ne gre, da bi se takemu obdolžencu nalogala strožja kazen zgolj zato, ker je bil tako smel, da se je poslužil pravnega leka, zajamčenega mu v zakonu.

Ko je dovoljena postavitev v prejšnji stan, utegne se postopek razviti tudi tako, da se nova ustna razprava v navzočnosti obdolženca ne dovrši, ker jo je treba iz kategorakoli razloga (§ 388 k. p.) preložiti. Tudi tukaj je podana možnost, da se obdolženec na preloženem naroku ne zglesi. Tedaj pa po našem naziranju ne more nastopiti posledica § 390 odst. III k. p., izreči je treba marveč novo sodbo po § 389 k. p.¹²⁰

Šele ko izreče sreski sodnik novo sodbo, razveljavi ravno s to poprejšnjo.

Zoper novo izrečeno sodbo ima seveda obdolženec pravico priziva. Odrezan mu je pa vsak nadaljnji pravni lek zoper prejšnjo sodbo, ki je postala pravnomočna (§ 390 odst. III k. p.) zbog njegovega ponovnega izostanka.

¹¹⁹ Slovenski tekst § 391 odst. III. kp. pravi: »stopi zoper njega v veljavo prejšnja sodba.«

¹²⁰ To naziranje je v skladu z dosedanjo judikaturjo — glej odl. vrh. sod. na Dunaju od 19. febr. 1907 št. 1540 ur. zb.

Neznano bivališče obsojenčevu po sodbi.

Kakor ob početku postopanja in med postopanjem zaradi prestopka, glede katerega je pristojno sresko sodišče, je tudi pred (§ 389 k. p.) pravno močjo sodbe, izrečene na prvi stopnji, in po njeni pravnomočnosti mogoče, da se obdolženec umakne neznano kam in mu tako ni mogoče vročati odločb ali odredb sreskega sodišča. Tedaj se postopanje ustavi in se spisi shranijo, dokler se obdolženec ne izsledi (§§ 455, 463 k. p.). Velja kakor po predpisih, veljavnih pred 1. januarjem 1930, da sresko sodišče ne sme odrediti tiralice v postopanju radi prestopkov niti v najnujnejših. Zadošča osebni popis take osebe, ki ga pošlje sresko sodišče policiji in drugim oblastvom s pozivom, da po njej poizvedujejo in naznanijo sodišču njeno sedanje bivališče.¹²¹ Opozoriti je treba še nadalje, da je z navedeno okrožnico tudi moči združiti ali pa samostojno ukreniti opis predmetov, pribavljenih ali v zvezi stoječih z dotičnim prestopkom (§ 460 k. p.) Če tudi ni še postala sodba pravnomočna, ali je sicer po naziranju sodišča dovolj dokazov za verjetnost krivde obdolženca, neznano kje odsotnega, more sresko sodišče v zavarovanje stroškov kazenskega postopanja in denarne kazni ali povračila storjene škode odrediti, da se zaplenijo poedini predmeti, ki so last odsotne osebe. Rešitev se mora objaviti v uradnem listu (§ 464 k. p.).

Predruagačenje pravnomočne sodbe (§§ 360, 374 k. p.).

Sresko sodišče kot sodišče prve stopnje sme v določenih primerih že pravnomočno sodbo, ki izreka kazen, v naslednjem pogledu predruagačiti. To se zgodi tedaj, kadar se pomotoma niso uporabili predpisi kazenskega zakonika ali postopnika o steku več kaznivih dejanj in o odmeri kazni, ki bi jo bilo treba izreči v eni sodbi, a je dejansko bilo izrečenih z različnimi sodbami zoper istega obdolženca več kazni. Na zahtevo državnega tožilca ali obsojenca sme pristojno sresko sodišče predruagačiti prejšnje sodbe o izreku glede kazni in odrediti z novo sodbo le eno kazen. Prav to velja o sodbi, v kateri je bila za več kaznivih dejanj izrečena le ena kazen, a je bila poslej glede enega ali več dejanj odrejena pomilostitev, ali če je odpadlo eno teh kaznivih dejanj iz drugih razlogov. V novi sodbi se izreče kazen po novem stanju krivdoreka. V obeh primerih se izreče nova sodba brez formalne ustne razprave, a potreben je zahtevk državnega tožilca ali obsojenca, mereč na tak postopek. O tem je treba zaslišati nasprotno stranko, dasi za-

¹²¹ §§ 459 z. odst., 380 toč. 2. k. p.

kon omenja zgolj obsojenca in njegovega branilca. Tudi tukaj (prim. § 286 z. odst. k. p.) je pristojno za opisano rešitev ono sodišče, ki je sodilo o stvari, v kateri je bila izrečena najstrožja vrsta kazni, odnosno pri isti vrsti kazni večja mera kazni ali pa pri popolno enakih kaznih ono sodišče, ki je izreklo zadnjo kazen.

Obnova kazenskega postopanja.

Ob določnih pogojih je mogoča na zahtevo upravičene osebe obnova kazenskega postopanja, končanega na sreskem sodišču (če tudi vsled pravnega sredstva po odločbi okrožnega sodišča) s pravnomočno rešitvijo (ustavitvijo postopanja) ali pa s sodbo. Omenili smo že nekaj primerov, kjer se sme brez vsakih pogojev in formalnosti po pristojnem sreskem sodišču kar nadaljevati kazensko postopanje na zahtevo upravičenega tožilca. Te primere našteva § 359 toč. I k. p. Opozorili smo zlasti na ustavitvev postopanja (zavrnitev zahtevka s sodbo), ker ni zahtevka upravičenega zasebnega tožilca ali oškodovančevega predloga, potrebne za pokrenitev kazenskega postopanja. Pa tudi, če je storilec po storjenem dejanju duševno obolel ali bival neznan kje ali če je bila dobava sicer poznanega dokaza združena z velikimi težkočami, se postopanje kar nadaljuje, ko so odpravljene te zapreke, če ni med tem nastopilo zastarane.¹²² Govorili smo dalje tudi že o obnovi postopanja po § 361 odst. II. k. p., ki jo utegne doseči pri sreskem sodišču zasebni tožilec (zasebni udeleženec kot tožilec), ker ni prišel na ustno razpravo, a dokaže, da so ga nepremagljive zapreke zadržale priti na razpravo.¹²³ Pravkar omenjenemu zaseb. tožilcu pa je zabranjeno, da zahteva iz navedenih razlogov obnovo kaz. postopanja, če je odstopil od svoje tožbe.

Sicer je na zahtevek upravičenega tožilca dopustno, da se zoper i z v e s t n o osebo (torej zoper neznanega storilca) obnovi kazensko postopanje, pravnomočno ustavljeno iz kateregakoli vzroka (izvzemši gori omenjeni primer, če odstopi zasebni tožilec od tožbe), če pravica za pregon tega kaznivega dejanja ni zastarana in če se predlože novi dokazi, ki so sposobni dokazati obdolženčevo krivdo.

¹²² §§ 79 odst. II. in 80 k. z.

¹²³ V treh dneh, odkar je zapreka prestala, sme zas. tožilec (z. udeleženec kot tožilec) zahtevati v postopanju pred okrožnim sodiščem tudi tedaj tako obnovo, če je bilo postopanje ustavljeno, ker ni v določenem roku vložil obtožnice (prim. § 109 odst. III. kp. in čl. 84, 85 zak. o tisku).

V poštev prihaja nadalje obnova postopanja, končanega s pravnomočno obsodilno sodbo v korist in na zahtevo obsojenčeve iz razlogov po § 362 toč. 1. do 3. k. p., ki so povse slični onim, ki jih predpisuje do 1. januarja 1930 veljavni kazenskopostopni red.¹²⁴ Tu smejo zahtevati ali nadaljevati (že dopuščeno) obnovo tudi po smrti obsojenega vse one osebe, ki so sicer upravičene, da uporabljajo pravna sredstva v obsojenčeve korist (§ 324 odst. IV. k. p.) Tudi državni tožilec sme zahtevati tako obnovo. Vsekako pa morata državni tožilec in pristojno sresko sodišče obvestiti obsojenca, čim zvesta za činjenice in okoliščine, ki opravičujejo tak zahtevek na obnovo. Če se obsojeni, ali druge v to upravičene osebe (§ 324 k. p.) ne zmenijo za tako obvestilo, poda zahtevek na obnovo branilec, postavljen v to svrhu od sreskega sodišča (§ 363 odst. III. k. p.), kar se pa menda ne bo zgodilo.

Končno je govoriti še o obnovi postopanja, dovršenega po oprostilih ali taki sodbi, s katero je bil obtožni zahtevek zavržen. Tako obnovo je moči dovoliti na zahtevek državnega ali zasebnega tožilca. Pogoj je tudi tukaj, da pravica pregona še ni zastarana in da je dotični obdolženec še živ.¹²⁵ Razen tega so potrebni še obnovni razlogi po § 364 toč. 1. in 2. k. p., znani že iz § 355 toč. 1. in 2. st. k. pr. Še drugi primeri obnove kazenskega postopanja pri okrajnih sodiščih, kot sodiščih prve stopnje, ne prihajajo v poštev.

Zahtevek za obnovo se poda pisмено ali na zapisnik pri onem sreskem sodišču gornje vrste, pri katerem je teklo prejšnje postopanje. V zahtevku se morajo navesti zakoniti pogoji za obnovo postopanja in dokazi ali činjenice, na katere se opira zahtevek za obnovo. Sresko sodišče more zahtevek takoj zavrniti, če izhaja iz njega, da ga je podala neupravičena oseba, da ni zakonitih pogojev za obnovo, da na novo navedeni dokazi niso izvedljivi, da so bili že zavrnjeni s pravnomočno rešitvijo ali da niso sposobni za obnovo (to je, da nimajo sposobnosti, opisane v § 362 toč. 2. ali § 364 toč. 2 k. p.). Če iz gornjih razlogov sresko sodišče zahtevka takoj ne zavrne, ga priobči v prepisu nasprotni stranki v izjavo v roku osmih dni. Ko izteče rok za to izjavo ali ko prispe ta izjava, preišče sresko sodišče navedene činjenice in izvede dokaze, navedene od obeh

¹²⁴ § 353 st. k. p. r. (ali je obnova postopanja umestna ali ne).

¹²⁵ Tu (§ 346 odst. I. k. p.) navaja zakon posredno, da naj se ustavi kazensko postopanje v škodo obdolženca z njegovo smrtjo. Od 1. januarja 1930 veljavni kazenskopravni zakoni nimajo slične določbe, kakršna je ona § 527 st. kz. Prim. nadalje §§ 370 in 410 k. p.

strani. Kadar ne gre za obnovo postopanja, ki je bilo končano s sodbo, odloči o zahtevku za obnovo sresko sodišče brez vsake nadaljnje razprave. Sicer pa pošlje spise državnemu tožilcu v izjavo s pozivom, da poda v osmih dneh svoj predlog.¹²⁶ Po tem predlogu sresko sodišče na podlagi v spisih zbranega gradiva ali takoj zavrne zahtevek za obnovo ali po razpravi z osebo, ki zahteva obnovo ter njenega nasprotnika odloči o tem, če dopusti obnovo kazenskega postopanja ali je ne dopusti.¹²⁷ Rešitve ne ovira, če izostane ena ali druga stranka, pa tudi ne, če izostaneta obe. Le zoper rešitev, s katero je bil zahtevek za obnovo kazenskega postopanja zavrnen ali obnova ni dopuščena, je možna pritožba na okrožno sodišče v roku osmih dni.

Rešitev, ki dopušča obnovo kaz. postopanja, ne razveljavlja že zaeno dotično pravnomočno sodbo. Pač pa je treba takoj odrediti novo ustno razpravo, če je obnova dopuščena. Izvzet je le primer, da je obdolženec že mrtev in je treba postopati tedaj po §§ 369, 370 k. p. Na to ustno razpravo se pokliče tudi oškodovanec.

Sodbene izrek po končani ustni razpravi utegne biti tak, da sodišče vzdrži v moči prejšnjo sodbo.¹²⁸ Sicer sresko sodišče razveljavi prejšnjo sodbo le tedaj, ko na to izreče novo, od prejšnje različno sodbo. Če gre obnova le v korist obdolžencu, se ne sme izreči z morebitno novo sodbo strožja kazen od prvotno izrečene. Ni pa zabranjeno, da se z novo sodbo izreče tudi tedaj milejša kazen, če je bila obnova dovoljena zgolj glede enega ali nekaterih onih kaznivih dejanj, katerih je bil s prejšnjo sodbo obdolženec za krivega spoznan in obsojen. Tedaj je glede na nedotaknjeni del izreka o krivdi določiti novo kazen in vračunati v to kazen že prestano kazen. Nova oprostilna sodba se mora na zahtevo objaviti (§ 369 z. odst. k. p.).

¹²⁶ To se ne zgodi v primerih obnove po § 361 k. p., kjer je po tožilcu stavljen zahtevek za obnovo postopanja, ustavljenega z rešitvijo.

¹²⁷ § 411 k. p. § 367 k. p.: »če rešiti, ima li mesta ponavljanja postopka ili nema«, kar slove v slovenskem besedilu ur. lista: »odloči, ali je obnova postopanja umestna ali ne«. Glej tudi besedilo § 368 odst. 2 k. p.

¹²⁸ Izrek o stroških § 312 odst. II. k. p. je potreben pri taki sodbi in tudi v vsakem primeru, kadar so sporne zahteve za obnovo kaz. postopanja.

Najsi pa je po ustni razpravi izrečena sodba te ali one vsebine, dovoljen je zoper to sodbo pravni lek priziva.

Niti z zahtevkom za obnovo samim, niti z dovolitvijo obnove se ne zadrži ali ne prekine izvršitev sodbe. Pač pa sme za rešitev obnove pristojno sresko sodišče odrediti, da se izvršitev sodbe glede zasebnopravnih zahtevkov ali glede stroškov kazenskega postopanja odgodi ali prekine do končne rešitve obnovljenega postopanja, če smatra, da bo¹²⁹ predvidoma v obsojenčevo korist prejšnjo sodbo razveljaviti. Kakor hitro pa je po sreskem sodišču rešeno, da se obnova kazenskega postopka dopusti, se mora izvršitev kazni takoj ustaviti.

Izvršitev pravnomočnih sodb sodišč.

Sodba, s katero je bil obdolženec oproščen obtožbe, ali je ta bila zavrnjena,¹³⁰ se po določbi § 413 k. p. izvrši takoj. Vidni pomen ima ta prepis, če se nahaja obdolženec v priporu, iz katerega se mora takoj izpustiti v prostost.¹³¹ Če to zahteva oproščeni obdolženec, izda se mu prepis gori opisane sodbe. Prepis sodbe — zadošča pač izvleček, vsebujoč dispozitivni del, — se izroči tudi zasebnemu udeležencu, ki je bil napoten na civilno pravdo.

Obsodilna sodba, izrečena na sreskem sodišču, je pravnomočna, ko je ni več možno izpodbijati s pravnim sredstvom z odložno močjo — torej redoma s prizivom § 412 k. p.) Starejšina sreskega sodišča je pristojen, da odredi izvršitev.¹³² Pri tem utegnejo nastati dvomi o tolmačenju sodbenega izreka prve ali višje stopnje, zlasti kar se tiče kazni same, češče pa še, o vštetvi pripora ali že prestane kazni v kazen na prostosti. Sodišče, ki je izreklo sodbo, odloči o tem z rešitvijo. Le zoper tako rešitev sreskega sodišča je dopustna pritožba v treh dneh, ki jo reši okrožno sodišče.

Kako se sicer izvrši kazen na prostosti o tem govori podrobno zakon o izvrševanju kazni na prostosti z dne 16. februarja 1929 Sl. N. 26. febr. 1929 št. 47/XXI, Ur. l. z dne 9. nov. 1929 št. 450/113 (§§ 40 k. z. in 421 k. p.) Opozoriti je treba na določbo čl. 16 zak. 16. febr. 1929, Sl. N. 26. febr. 1929 št. 47/XXI, Ur. l. z dne 20. julija 1929 št. 311/75 (uvodni zakon h kaz. zakoniku in postopniku ter zak. o izvr. k. n. pr.),

¹²⁹ Slovensko besedilo § 368 odst. I. k. p. slove: «da je prejšnjo sodbo razveljaviti.»

¹³⁰ § 359 toč. I k. p.

¹³¹ § 339 odst. II. k. p.

¹³² Prim. § 397 z. stav. st. k. p. z.

po katerem so prišli ob veljavo vsi do 1. januarja 1930 veljavni predpisi, ki se tičejo izvršitve kazni na prostosti. Predvsem velja sedaj strogo pravilo (§ 3 zak. o izvrševanju kaz. n. prost.), da se kazni na prostosti, manjše od enega leta, izvršujejo v zaporih onega sodišča, ki je na prvi stopnji izreklo sodbo glede dotičnega obsojenca. Razveljavljena je torej določba starega k. pr. r. (§§ 406 in 482 st. k. pr. r.), da se sme iz važnih razlogov dovoljevati prememba glede kraja za izvršitev manjših kazni na prostosti. Podobne izrečne določbe ne vsebuje naš kazenski postopnik, a prav tako tudi ne zakon o izvršitvi kazni na prostosti. Posneti pa je moči iz vseh predpisov slednjega zakona (zlasti iz §§ 3 in 6 zak. o izvrš. k. n. prost.), da je ministrstvu pravde kot vrhovnemu upravnemu oblastvu glede vseh kazenskih zavodov ter sodnih zaporov pridržana pravica, da izjemoma dovoljuje premembe kraja za izvršitev kazni.

Starejšina sreskega sodišča sme skrb za izvršitev kazni na prostosti v sodnih zaporih poveriti sodniku, ki ga odredi za to. Poziv na obsojenca za nastop kazni ob določenem dnevu upoti starejšina. Če obsojeni ne pride, privedi ga je po naročilu sodišča prisilno. Če je pobegnil ali ni njegovo bivališče znano, se zasleduje po predpisih kazenskega postopnika (§ 380 št. 2 k. p.). Kako je poslovati in držati potrebno razvidnost v primerih, kjer radi neznanega obsojenčevega bivališča ni moči kazni na prostosti takoj izvršiti, govori podrobno § 183 ur. o. p. r. z. k. s.

Sprejem obsojenca, ki hoče nastopiti kazen na prostosti, v zapore, odredi v to določeni sodnik, ko je bil utrdil istovetnost. Brez te naredbe jetničar ne sme sprejeti obsojenca. Če je oviran dotični sodnik, se sprejme pač dotični obsojenec v zapore, pa je treba ta sprejem takoj naznaniti sodniku, da ukrene potrebno. Tudi izpust iz zaporov je stvar sodnika. Če je ta oviran, izvrši ta posel služitelj (jetničar). O sprejemu in o izpustitvi obsojenca se mora poročati starejšini. Dotična poročila se priklopijo kaz. spisom. Početek in konec kazni na prostosti se vpiše v kazenski list, o čemer bo govör še pozneje (§ 12 zak. o izvršitvi kaz. n. prost.).

Nastop kazni na prostosti more sresko sodišče samo odložiti (»izvršitev ustaviti«: § 415 odst. II. k. p.) za čas trajanja nastopnih ovir. Take ovire so, če je obsojeni duševno ali močneje telesno bolan ali če je obsojena ženska v takem stanju nosečnosti, da bi se porod utegnil zgoditi v času, dokler traja kazen na prostosti. Tudi pri nalezljivih boleznih obsojencev ali njih bližnje okolice se sme izvršitev kazni na prostosti odgoditi. Zoper take naredbe sreskega

sodišča (bodisi, da se odložitev po § 415 odst. II. k. p. odredi ali zavrne) je dopustna pritožba v roku osmih dni na okrožno sodišče (§§ 328, 330 in 374 k. p.).

Kazen na prostosti je moči prekiniti med njenim izvrševanjem (§ 14 zak. o izvr. k. n. pr.), to pa le izjemoma in najdlje za 14 dni, če kazen — kar se pri sreskih sodiščih ne bo zgodilo — ne presega petih let. Dopustna je taka prekinitev po odločbi sreskega sodišča, ki je sodilo v stvari na prvi stopnji, radi smrti roditeljev, zakonskega druga ali otrok obsojenčevih. Zoper tako rešitev ni dopustna pritožba. Pač pa mora sresko sodišče o vsaki dovoljeni prekinitvi izvrševanja kazni na prostosti obvestiti ministrstvo pravde.

Posebej je treba še opozoriti na tedenski pregled zaporov in zapornikov sreskega sodišča po starejšini (§ 74 zak. o izvršitvi kaz. na prost.). V slučaju, če kaznjenc pobeigne, mora starejšina o tem v 24 urah poročati predsedniku okrožnega sodišča.

V smislu sodbenega izreka se vračuna v kazen na prostosti pripor ali tudi kazen, kolikor je že prestana po predpisih kaz. zakonika. V tem pogledu napram stanju pred 1. januarjem 1930 ni nobene spremembe.¹³³ Opozarjati je treba nadalje še na vračunavanje pripora, prestanega po objavi prvostopne sodbe, kolikor je bil početek izvršitve kazni zadržan po okolnostih, nezavisnih od volje obsojenčeve. Prav to, če je v korist obsojencu uporabljeni priziv imel tudi le delni uspeh glede vprašanja krivde in kazni, pa tudi tedaj, kadar se prva sodba razveljavi in se izreče nova sodba (§ 420 odst. II. k. p.).¹³⁴

Odlog za nastop kazni na prostosti (glede sreskih sodišč ni treba opozarjati na to, da prihajajo v poštev le kazni na prostosti, ki ne presegajo 1 leta) se sme dovoliti iz gospodarskih, pridobitnih ali rodbinskih razlogov, navedenih v § 418 odst. I. k. p. Poudarjati je, da med te razloge ni šteti obsojenčeve bolezni. Bolezen, ki jo ima v mislih § 415 odst. II. k. p., utegne itak dovesti do odložitve izvršitve kazni na prostosti, o čemer smo že zgoraj govorili. Če gre za odlog najdlje na tri mesece, šteto od pravnomočnosti sodbe, ga sme dopustiti sresko sodišče samo. Če gre za

¹³³ O praktičnih načinih vračunavanja o priliki izvršitve kazni govori naredba avst. just. ministrstva na str. 428 naredbenika j. m. iz l. 1912.

¹³⁴ Po odločbi prizivnega sodišča se morda izkaže, da je prav za prav po gorenjih načelih kazen na prostosti smatrati za prestano (prim. ur. o. p. r. z. k. s.).

odlog preko treh, a ne preko šestih mesecev, ga more dovoliti apelacijsko sodišče na priporočilo sreskega sodišča. To pa zavrne prošnjo v lastnem področju, če ne najde razlogov, da bi jo priporočilno predložilo apelacijskemu sodišču. Zoper te rešitve ni pravnega sredstva pritožbe. Le v izrednih primerih, naštetih v zadnjem odstavku § 418 k. p. sme dopustiti ministrstvo pravde večkrat in na daljši čas odlog za nastop kazni. S tem ni rečeno, da bi morala sodišča vsako prošnjo, merečo na tak daljši odlog, predložiti ministrstvu pravde. Sresko sodišče marveč predloži prošnjo preko apelacijskega sodišča le tedaj, če more in hoče priporočati ugodno rešitev. Če ni razlogov po § 418 z. odst. k. p., zavrne sresko sodišče ali pa apelacijsko sodišče tako prošnjo. V l a s t n e m p o d r o č j u — ne glede na gornja pravila — s m e o d r e d i t i s r e s k o s o d i š č e p o v o d o m p r o š n j e z a p o m i l o s t i t e v, o p i r a j e s e n a u p o š t e v n e r a z l o g e (§ 431 odst. II. k. p.), da je počakati z izvršitvijo od njega samega izrečene kazni, če bi se drugače svrha prošnje izjalovila. Pri p o g o j n i o b s o d b i (§ 65 nasl. k. z.), o kateri je bil zgoraj govor¹³⁵ mora sresko sodišče, ki je izreklo dotično sodbo, ugotoviti, da je minula doba preskušnje brez prikora ali pa odloči (morda drugo) sodišče, pristojno za dejanje, zbog katerega se preklicuje odlog izvršbe kazni, da je treba odrediti izvršitev pogojne sodbe. Zoper take rešitve obojne vrste je dopustna (§ 324 k. p.) pritožba v t r e h d n e h o d n e v a r a z g l a s i t v e a l i v r o č b e. T a p r i t o ž b a i m a z a d r ž n o m o č.

Izrečene o č u v a l n e o d r e d b e s o v m i s e l z v e t e v d o l o č b a h §§ 426, 427 odst. II. k. p. kar se tiče njih uresničenja. Za sreska sodišča in njih sodbe prihajajo posebno v poštev o č u v a l n e o d r e d b e p o §§ 52, 54 in 55 k. z., ki jih jemlje deloma (prve dve vrsti) v obzir od ministra pravde izdani »razpored za oddajanje oseb v zavode za izvrševanje o č u v a l n i h o d r e d b« z dne 29. decembra 1929 št. 107.271 Ur. I. št. 97 iz l. 1930. Glede oddaje v prisilno delavnico bodi opozorjeno na že obstoječe sodnouppravne predpise.¹³⁶

¹³⁵ §§ 281 toč. 4., 288 odst. IV. k. p.

¹³⁶ Ur. min. pravde 26. junija 1923. Ur. I. št. 236/23 in § 5 raz. min. pr. 11. avgusta 1924. Ur. I. št. 277/24. Z razpisom min. pravde 17. jan. 1930 št. 2439 je bilo sporočeno višjemu državnemu tožilstvu v Ljubljani, da je pravkar navedene predpise uporabljati še vedno, če gre za oddajo v prisilno delavnico po čl. 12 zak. o zaščiti javne varnosti in reda v državi, sicer pa (§ 52 k. z.) da je merodajen gori navedeni razpored od 29. decembra 1929 št. 107.271. Pri tem je pa odprto vprašanje o medsebojnem razmerju kaznivih dejanj, označenih v čl. 12 zak. o zašč. j. v. in r. v drž. na eni in v § 158 k. z. na drugi strani.

Glede izvršitve izreka o izgonu velja predpis § 423 k. p.

O denarnih kaznih (§§ 42 nasl. k. z.) in o zapornih kaznih, ki jih nadomeščajo, je bilo že poudarjeno, da je oboje izraziti točno v sodbi (§§ 44 odst. II. k. z. in 287 k. p.).¹³⁷ Glede izvršitve denarnih kazni vsake vrste je predvsem opozoriti, da se plačane kazni stekajo v fond, omenjen v § 42 odst. II. k. z. in v § 7 k. p. Obsojenemu se naloži po pravnomočnosti sodbe, da vplača naloženo mu denarno kazen (§ 424 k. p.). Sresko sodišče, ki je naložilo dotično denarno kazen, sme rok za plačilo na prošnjo obsojenčeve podaljšati najdlje do enega leta, šteto od pravnomočnosti sodbe. Dovoliti se sme na prošnjo tudi odplačilo v obrokih v enem letu. Zoper take rešitve sreskega sodišča ni pritožbe.

Iz razlogov § 424 odst. IV. k. p. (če je obsojencu ogrožen obstanek ali če bi bil zadržan izpolniti vzdrževalne dolžnosti ali povrniti škodo) sme sresko sodišče dopustiti obsojencu, da odsluži denarno kazen z delom v korist fonda (§§ 44 k. z. in 7 k. p.), če je prilika za tako delo, o čemer vsebuje podrobne predpise uredba 31. decembra 1929 Služ. Nov. 9. jan. 1930 št. 5/I. Vobče pa je treba, da se po brezuspešnem preteku roka, določenega ali dovoljenega za plačilo, denarna kazen prisilno izterja. Kako je pri tem ter nadalje po vplačilu denarne kazni postopati, predpisujejo podrobno §§ 154 nasl. ur. o. p. r. z. k. s. v zvezi s predpisi, ki so sicer še veljavni.¹³⁸ Šele tedaj, ko se izkaže, da se denarna kazen ne more izterjati in tudi ne odslužiti z delom, odredi sodišče s posebno rešitvijo, da je izvršiti nadomestno kazen, ki se določi, ako se to (pravilneje) ni zgodilo že prej, tudi s to rešitvijo. Zoper te rešitve (§ 424 odst. IV. in V. k. p.) pa je dopustna pritožba v splošnem roku osmih dni (§§ 328, 330 k. p.). Gori opisani postopek velja tudi za izterjavo denarnih kazni, izračunanih po kazenskem postopniku ter glede stroškov kaz. postopanja, katere je plačati državi (§ 428 k. p.).¹³⁹

Po pravnomočnosti sodbe naj sresko sodišče tudi potrebno ukrene glede predmetov, katere je odvzelo obdolžencu ali kakorkoli prišlo do njih povodom kaz. postopka. O ravnanju in prodaji sumljivih stvari (glej §§ 305, 306 k. p. — § 23 ur. o. p. r. z. drž. tož.) je bil že govor. Tudi tukaj

¹³⁷ Ur. 31. dec. 1929 Sl. N. 9. januarja 1930 št. 5/I.

¹³⁸ § 216 ur. o. p. r. z. k. s. Denarna knjiga — kontrolnik — mesečni nakaz na račun fonda drž. hipot. banki — izvestje o tem minist. pravde.

¹³⁹ §§ 146 nasl. ur. o. p. r. z. k. s. in § 24 ur. o. p. r. z. drž. tož.

utegne izkupiček pripasti že večkrat omenjenemu fondu (§ 308 k. p.). Podrobne predpise o hrambi in ravnanju s predmeti razne vrste med kazenskim postopkom in po pravnomočnosti sodbe vsebuje uredba o poslovnem redu za kaz. sodišča v svojem IV. poglavju (§§ 81, 95, 97).

Izvršitev sodbe z izrekom o zasebnopravnih zahtevkih je pridržana civilnemu sodišču, ki pa posluje šele na zahtevek prizadete osebe. Prav to velja glede prisilne izterjave stroškov kazenskega postopanja, ki se morajo povrniti zasebnikom (§ 428 k. p.). V te svrhe izroči sresko sodišče prepis kaz. sodbe zasebnemu udeležencu s potrditvijo, da je ta sodba pravnomočna (§ 303 k. p.). Potrebno je, da vsebuje pripombo o pravnomočnosti sodbe, ki je v njej izrek o dolžnosti povrnitve stroškov kaz. postopanja (§§ 321, 322 k. p.) tudi rešitev, s katero se zasebniku, ki ima pravico do stroškov kaz. postopanja, odmerijo ti stroški.

O vsaki obsodbi ter obsojencu je izpolniti k a z e n s k i l i s t ter ga po pravnomočnosti sodbe vposlati državnemu tožilstvu pri nadrejenem okrožnem sodišču (§ 427 k. p. — § 127 u. o. p. r. z. k. s. — §§ 42, 44 u. o. p. r. z. drž. tož.). Glede kazenskih listov predpisuje § 12 zak. o izv. kazni na prostosti, da je v njem zabeležiti začetek in konec izvršitve kazni na prostosti.¹⁴⁰

Paziti mora sresko sodišče še na to, da v posebnih primerih glede na značaj ali posel obdolženčeve osebe o vsakem početku in zvršetku kazenskega postopka obvesti oblastvo, ki ima zanimanje in dolžnost, da odredi vse, kar je treba, čim sodba zadobi pravno moč. Na primere takih obvestitev opozarja § 427 k. p. (in tudi § 415 z. odst. k. p.), omenjajo jih pa tudi §§ 121 do 124 ur. o. p. z. k. s.

Izredna omilitev kazni in pomilostitev. Zakon loči omiljenje pravnomočno izrečene kazni od pomilostitve po kraljevi odločbi. Poudarjeno je, da gre kralju pravica pomilostitve tudi za kazni, izrečene zbog kaznivih dejanj, ki se preganjajo na zasebno tožbo. Omiljenje ali pomilostitev ne ovira obnove postopanja. Postopanje v primerih omiljenja ali pomilostitve po §§ 429 do 432 k. p. se napram postopanju v istih smereh po starem kazensko postopnem redu ni bistveno izpremenilo.

¹⁴⁰ Kolikor novi — po 1. jan. 1930 veljavni predpisi glede kazenskih listov niso izčrpní, veljajo še vedno dotični starejši predpisi (§ 216 ur. o. p. r. z. k. s.).

Nekaj pogledov na lansko upravno reformo.

Dr. France Goršič.

Presenetilo me je vprašanje moža iz naroda, ali ne obstoji naša upravna reforma v tem, da je notranja uprava pogoltnila — občno upravo. Mož je svoj zaključek bistro opri na opazbo, da se je zakon o občni upravi umaknil zakonu o notranji upravi. O bistvu teh stvari se mu še sanjalo ni. On je sodil kar po napisu zakonov. Ali je kaj resnice v njegovih besedah?

Zakon o občni upravi iz l. 1922 je plod reakcije, nastale pri nas radi sistema specialnih oblastev, ki je bil kriv, da smo imeli preveč upravnih gosposk. Zakon o občni upravi je v pozitivni obliki jasno ukazal, da spadajo v občno upravo posli iz pristojnosti ministrstev za notranje posle, prosveto, agrarno reformo, za poljedelstvo in vode, za zgradbe, za trgovino in industrijo, za narodno zdravje, za socialno politiko, za vere ter za šume, kolikor ne gre za upravo državnih domen. Navzlic točno naštetim poslom, ki bi se bili imeli stopiti v občno upravo, se ni dala dobro izvesti niti trajno obdržati ona administrativna koncentracija, ki so jo želeli vsi, ki so vedeli, kaj je državi treba. Dobro mišljena reforma je le napol uspela, ker so neka centralna oblastva uspešno forsirala svoje težnje po nezavisnosti poedinih podrejenih zavodov in oblastev, dasi bi bile morale vse te ustanove brez ugovora pasti pod velike župane. Imeli smo samostojne gradbene direkcije, samostojne direkcije za agrarno reformo ter kar nepregledno število samih takih občnoupavnih naprav, da nanja občna upravna oblastva niso imela vpliva, ker je bilo tako odredeno v zakonih, pravilnikih in načelnih navodilih. Upravna reforma iz l. 1922. se je slabše obnesla kakor se je bilo nadejati. Ko je prodrlo mnenje, da je na koncu koncev občnoupavne posle vendarle treba brez prizanašanja osredotočiti v enotnih dolnjih oblastvih, je leta 1929. nastopila ponovna, sedaj pa mnogo jačja in daljnja reakcija, ki ji odgovarja i globlja reforma. Jasno je bilo: sistem občne uprave je v načelu dober, le izvedba je slaba. Zgledi drugih držav s prilično enakimi razmerami so govorili za takšno solucijo vprašanja koncentracije, da je treba organe ene občnoupavne panoge postaviti za nositelje oblasti, njim pa organe ostalih panog prideliti kot strokovne organe brez lastne oblasti. Katera je ona panoga, kjer naj se raztreseni udje zbero, za tole daljnje vprašanje je bil merodajen historično

racionalni moment, da je upravno-politična ali tako zvana notranja uprava prvotno obavljala celokupno državno upravo in si še potem ves čas krepko čuvala soliden sestav izoblikovanih stopenj, ko so bile druge upravne panoge od nje odpale. Z druge strani pa je govoril razlog racionalnosti proti temu, da bi se rušile pozitivne vrednote ter ukinjale in v sestav občnih upravnih oblastev potiskale one upravne organizacije, ki so bile ustvarile lastne upravne edinice srednje in dolnje stopnje ter tako deloma vprav sijajno opravičile sposobnost skrbeti zase same. Geslo zlate sredine je potemtakem velelo, da je treba financam, vojni in pravosodstvu ohraniti samostojne ustroje oblastev, vse ostale panoge pa vrniti zavičaju, od koder so bile brez potrebe utekle. Radi tega je zakon o notranji upravi oblastva notranje uprave nanizal v hrbtenico one okostnice, v kateri so rebra tiste upravne panoge, ki so se vrnilo v ogrodje. Da bi tale, z organizacijskimi novotami v marsičem popolnjeni, a v bistvu isti sistem občne uprave na novo opredelil, se je zakonodavec poslužil negativne definicije ter je proglasil, da spadajo pod občno upravo vsi posli razen onih, ki so dodeljeni z zakonskimi predpisi v pristojnost sodišč, finančnih in upravnih oblastev, kakor tudi onih poslov, pri katerih ne nastopa država glede na njih komercialni ali tehnični značaj kot nositelj oblasti ampak kot podjetnik. Stari pojem občne uprave je prekaljen v šir. Ne izmakne se mu sedaj izlepa kak posel, pa bil med najbolj odročnimi. Poroč te dosledne koncentracije občnoupornih poslov bodi baš predominantni položaj, ki gre po novem notranji upravi nad upravnimi tovarišicami. V ogrodju, s katerim ponazorjujemo sistem preosnovane občne uprave, so v hrbtnih vretencih nabrane politično-upravne edinice ona edina oblastva, ki imajo prerogativo javne oblasti. Ni jih več nekdanjih občnoupornih gospok, ki so bile neposredno pod resornimi ministri. Izginile so v sestavu občne uprave. Kar jih je bilo drugostopnjih, vse so pod banom; kar jih je bilo prvostopnjih, so pa podrejene sreskemu načelniku ali pa mestnemu načelniku, ki ima funkcije sreskega načelnika. Ban je najvišja, sreski načelnik nižja upravna stopnja z osredotočenimi posli občne uprave. Drugih občnih upravnih oblastev¹ ni. Načelo enotnosti občnih

¹ Naj opozorim na to, da je po imenstvu zakona o notranji upravi treba razločevati termin »občno upravno oblastvo« od termina »oblastvo občne uprave«. Oblastvo občne uprave je širši termin, ki obsega razen občnih upravnih oblastev t. j. bana, upravnika grada Beograda, sreskega načelnika in mestnega načelnika s pravicami občnega upravnega oblastva prve stopnje tudi še krajevna policijska

upravnih oblastev se odraža celo na vrhovni stopnji v tako zvanem principu harmonije, t. j. v načelu skladnega sodelovanja resornih ministrov z ministrom notranjih poslov, ki mu je dana pravica, da dá svoje odobrilu glede vsake uredbe, naredbe ali načelnega navodila, s katerim se občnim upravnim oblastvom nalože dolžnosti ali novi predpisi za postopek. Brez organizacijske zveze z novimi občnimi upravnimi oblastvi ne sme obstati niti se ne sme ustanoviti nobeno oblastvo, ki bi obavljalo posle iz delokroga občne uprave. Organizatorno gledana, je naša uprava za res »ponotranjena«.

Globlje raziskovanje nas privede do zaključka, da se proces »ponotranjenja« ne omejuje zgolj na ustroj oblastev, marveč da se razprostira celo na stvar samo. Zakon o notranji upravi se ni ustavil kar pri neki ugotovitvi, da je občna uprava vsota, ki jo dobiš, ako k notranjeupravnim poslom prišteješ še ostale občnouppravne posle, nego zakonodavec je šel mnogo dalje ter notranjo upravo z občno upravo poistovetil. Pojma »notranja uprava« in »občna uprava«, ki ju zakon o notranji upravi izmenoma rabi, nista različna izraza, nego soznačna. Razlika je v tem, da je z izrazom »notranja uprava« bolj naglašen organizacijski moment, izraza »občna uprava« pa se zakon tedaj rajši poslužuje, kadar je beseda o delokrogu občnih upravnih oblastev. Občna uprava je tudi stvarno »ponotranjena«.

Marsikod naletimo i v zakonodajstvu na shemo trodelnosti. Seveda je trojstvo zakonov ponekod golo naključje. Toda če gledaš upravo kot celoto, vidiš, da poteka triparticija organsko od trodelne hierarhije oblastev, ki se dele v vrhovna, srednja in dolnja. Pri naši lanski reformi rečeni trije deli niso strogo ločeni, nego se tako rekoč prelivajo drug v drugega. Zakonodajne etape nimajo razlók po kopitu.

Prorokovali so, da bo naša upravna reforma nekje med drugo in prvo stopnjo na mrtvi točki obtičala, češ da se to primeri vselej, kadar prično reformirati od zgoraj, mesto od zdolaj. Če je to res, onda mi, ki smo preosnovali vrhovno in občno upravo, že — tičimo. Zakaj se reforma ni pričela zdolaj, na to vprašanje bi bilo po naših mislih odgovoriti, da se je bilo od »metode zviškoma« nadejati hitrejšega tempa zakonodajnega dela, a treba je bilo tudi čimprej zaoblastva, t. j. one strokovne policije, ki so organizirane v večjih mestih in važnejših krajih.

dovoljiti nezadovoljne grajane, ki so vztrajno terjali neko reformacijo pri vrhu. Dobivši že kar v prvem četrletju novo ureditev vrhovne državne uprave, smo z dokaj vidnimi uspehi vzbudili vero državljanov, da se bodo personalni izdatki odslej pravilno trošili in da se bo v okviru budžeta solidno štedilo. Število ministrstev se je znatno zmanjšalo, ostala ministrstva pa so se preustrojila v stalne aparate s sistemiziranim številom službenih mest. Tu naj nam bo dovoljeno, da se spomnimo dejstva, da še ni bilo uredbe o organizaciji ministrstva notranjih poslov (uredba ima datum 25. julija 1929), ko je bil že razglašen zakon o notranji upravi (z dne 19. junija 1929), s katerim smo vstopili v drugo etapo upravne reforme. Deloma ta hysteron proteron, dalje težnja, da bi se organizacijska določila o vrhovnem oblastvu notranje uprave prerešila iz preizpremenljivega uredbodajstva v bolj stabilno zakonodajo (tu je treba oči upirati v bodočnost), slednjič pa gotovo tudi želja, da bi se kar a priori zakonskim potem rešilo nelahko vprašanje skladnega sodelovanja centralnih oblastev glede enotnosti občne uprave na nižjih stopnjah (že prej smo rekli, da izzveneva občna uprava na vrhovni stopnji v načelu harmonije), tile razlogi so bili prejkone merodajni, da so koj pri prvi priliki, ki se jim je ponudila, namreč pri preurejanju občne uprave, pritegnili v zakonsko snov tudi organizacijo ministrstva notranjih poslov, češ, vrhovno in nadzorno oblastvo je tudi del celokupne notranje uprave. Tako sta se prvi dve zakonodajni etapi zlili druga z drugo. Vrhovna uprava sega v občno upravo in obratno.

Ko je bila zakonu o notranji upravi snov razširjena na vzgor, se je takoj pojavilo vprašanje, ali bo novi zakon morda dobil ime »zakon o notranji in občni upravi«, da bo po njem dobro razločen od svojega prednika, od zakona o občni upravi? Na prvi pogled se tole dvojnó označmenilo zdi primerno in celo imenitno, češ, z ene strani se urejajo nižja oblastva, ki vrše občno upravo, z druge strani pa se organizira vrhovno oblastvo notranjega resora, ki vrši zgolj resorne posle in nadzor. Ko motrimo to stvar natančneje, pa vidimo, da gornji napis te protistave ne bi izražal. Vzporejena pridevnika »notranji« in »občni« bi poudarila zgolj neko antitezo, ki naj bi bila med pojmom »občna uprava« in »notranja uprava«. S tem bi bila naglašena protistava, ki po zakonu niti malo ni opravičena, saj sta, to že vemo, izraza »občna uprava« pa »notranja uprava« istovetna. Z dvodelnim naslovom torej ni nič. Preostalo je samo še to, da so se odločili za ono od obeh označmenil, ki označuje širši pojem, to je za označmenilo »zakon o no-

tranji upravi«, ki oklepa organizacijo vsega sestava. Zakonu, ki mora veljati za glavno delo vse upravne reforme, se ne more slabo podati poudarek, da je organizacijski zakon, saj je baš njegova neizprosna osredotočba poživila vpehani sistem občne uprave.

Res pa je, da je bil poskus, urediti v enem zakonu vse tri instance, toliko preuranjen, kolikor je bil zakonodavec kesneje primoran, z zakonom o imenu in razdelitvi kraljevine na upravna področja z dne 3. oktobra 1929, vnovič preosnovati srednjo stopnjo s tem, da je ukinil zgodovinske meje pokrajin in pregnetel 33 županij v 9 banovin.² Ker se vrši občna uprava odslej po banovinah, srezih in občinah, je bilo treba poskrbeti za skladnost novega zakona z zakonom o notranji upravi. Ta posel je obavila novela z dne 9. oktobra 1929, ki je uzakonila izpremembe in dopolnitve zakona o notranji upravi, ki so bile potrebne. Ustroj banske uprave, banovo pristojnost in banovinsko gospodarstvo pa je po ukinu samouprav uredil še specialni zakon o banski upravi z dne 7. novembra 1929. Nova zakonodajna etapa se tiče zgolj preosnove občnih upravnih oblastev druge stopnje. V slučajnem trojstvu se družijo zakoni z dne 3. oktobra, 9. oktobra in 7. novembra, ki so, gledani raz jedva junija prej uzakonjeni zakon o notranji upravi, brez dvoma vzvraten odboj v razvojni premici našega zakonodajstva. Toda stoprv s tem naklonom, tako bi se dal grafično izraziti naš največji napon v desetletnem prizadevanju za dobro upravo v novodobni narodnostni državi na slovanskem jugu, stoprv z dopolnilno uravnavo naše srednje stopnje je dobila naša upravna reforma pravilno smer. Ne ozirajmo se toliko na očitek, da je usoda zviškoma pričete reforme ta, da se težko dospe preko dokončne uravnave srednje stopnje, nego rajši se zavedajmo, da smo samo vmesni zakonodajni etapi iz zadnjega četrletja hvalo dolžni za ime kraljevine, katero je znak in jamstvo državne enotnosti, edinosti in edinstvenosti, ter za one idealne lokalne upravne edince, ki se je o njih zbog njihove velikosti nadejati, da bodo kos vsem novodobnim upravnim nalogam gospodarskim in kulturnim.

² V tem opisu se ne moremo baviti z deloma tudi drugoinstančno in občnoupjavno institucijo uprave grada Beograda, ki je posebna upravna celota, corpus separatum, sestavljen iz uprav mest Beograda, Zemuna in Pančeva in postavljen pod neposredno upravo in nadzorstvo ministrstva notranjih poslov.

Po zakonu o državnem svetu in o upravnih sodiščih (čl. 18) moreš administrativni spor samo tedaj zasnovati, ako si se proti aktu, s katerim ti je upravno oblastvo kršilo pravo ali interes, v rednem upravnem postopku pritožil na neposredno višje, stvarno pristojno upravno oblastvo, in stoprv potem, ako te to upravno oblastvo ni uslišalo, si stekel pravico, da tožiš pri upravnem sodišču, odnosno — kadar je druga stopnja minister — pri državnem svetu. S tem tako zvanim načelom dveh stopenj so bili v upravo uvedli idejo administrativne dekoncentracije: odpravili so bili tretjo upravno instanco in izdatno razbremenili centralna oblastva. To, za vso upravo veljavno pravilo je zakon o notranji upravi za področje občne uprave s tezo ojačil, da je centralna oblastva razbremeniti reševanja poslov, ki ni v zakonu izrečno pridržano ministrstvu. Ratio legis je, da naj ministrstvo rešuje zgolj posle, ki se tičejo vse države. Generalna kompetenca je dana sreskemu načelniku, ki naj bo pristojen za vse posle, ki niso izrečno v reševanje pridržani višjim oblastvom. Pod pogojem, da pravno sredstvo ni izključeno, naj ima državljan pravico, da vloži pritožbo proti aktu prvostopnjega oblastva občne uprave na bana, če pa je ban odločal kot prva stopnja, pa naj mu bo dovoljeno pritožiti se na pristojnega ministra. Karakteristikon določb zakona o notranji upravi je navzdol prenesena pristojnost in obavljanje glavnega občnoupavnega prometa na črti: sreski načelnik (prva stopnja) — ban (druga stopnja) — tožba na upravno sodišče, odnosno na črti: občina (prva stopnja) — sreski načelnik (druga stopnja) — tožba na upravno sodišče. K ministrom kot drugi instanci naj bi prihajale zgolj pritožbe o tistih predmetih občne uprave, ki bi bili radi svoje važnosti izvzeti iz pristojnosti prvostopnjih oblastev, pa poverjeni srednjim oblastvom v reševanje.

Dvostopnji sistem se je v zadnjem četrletju zelo zamajal. Gre za razmejičenje oblasti med vrhovno upravo in med bani. Najbolj pomembna kontraverza iz vse banske zakonodaje je ta. Spor se da označiti prilično takole. Decentralisti trdijo, da je, ostvarivši obsežne lokalnoupravne edinice, zakonodavec postavil upravo banovin na decentralistični temelj in prenesel sleherno pravo dokončnega odločanja na bane, tako tudi pravico dokončnega odločanja o stvareh, kjer je ban prva stopnja (§ 6 zakona z dne 3. oktobra 1929). Z določbo (§ 9, 16.), da vrši ban posle svoje pristojnosti na podstavi veljavnih zakonov, da ni prav nič ovrženo načelo, da ban dokončno odločuje, ker je to določbo razlagati samo v zvezi z ono določbo (§ 30 ib.), ki pravi,

da je ban pri obavljanju svojih poslov vezan na določbe zakonov, ki temu zakonu niso nasprotna. Kot lex posterior da je zakon z dne 3. oktobra derogiral vse nasprotne določbe i zakona o notranji upravi i zakona o državnem svetu in o upravnih sodiščih. — Konservativci pa pobijajo decentraliste, trdeč, da se naša upravna reforma postavlja zgolj na stališče dekoncentracije, duh decentralizacije pa da ji je čisto tuj; ban da je — dokaz zakon o banski upravi, ki je banom kompetence ponekod frapantno skrčil — zgolj novokreirano najvišje občnopravno oblastvo s povečano krajevno, a z ne mnogo večjo stvarno pristojnostjo; ban je le nekak naslednik velikih županov, ne pa zametek decentralizacije (kot tak zametek veljata nekaterim instituciji ban — pomočnik bana). Zakonodavcu da je bilo zgolj do tega, da bi v drugo glavo zakona o občni upravi dobro vklenil novoobrazovano občno upravno oblastvo druge stopnje, bana. Spričo določbe (§ 9 ib.), da mora ban vse svoje posle vršiti na temelju obstoječih zakonov in po navodilih ter pod nadzorstvom resornih ministrov, da zadenemo na vseh koncih in krajih na specialne zakone prejšnjih dob, kjer je državljanom dovoljeno, da se v predpisanem roku pritožijo na ministra proti odločbi, ki jim jo je bil izdal ban kot prvostopnje oblastvo. Dve stopnji sta za upravno sodstvo razbremenitev. Vrh tega je za samo upravo dobro, da se pomanjkljivo ali pogrešno delo spodnjega oblastva na višji stopnji v rednem postopku popravi, saj ne gre za malenkosti, marveč za važne stvari, ki morajo biti pravilno odločene, če ne, pa pade pravna varnost. Vsi dvomi pa so po mnenju te struje razpršeni spričo določbe § 14 novele z dne 9. oktobra. S to določbo da je besedilu člena 76. zakona o notranji upravi vrnjena in obrezporjena prvotna, lapidarna in jasna določba, da je pritožba, o kateri govorimo, dovoljena. Tala novela da je zakonu z dne 3. oktobra prav taka lex posterior, kakor je zakon z dne 3. oktobra lex posterior za zakon o notranji upravi. Celó tedaj, ako bi bil § 6 zakona z dne 3. oktobra razveljavil večkrat citirano določbo člena 76. zakona o notranji upravi, kar pa se ne priznava, je zakon z dne 9. oktobra že par dni nato podrl novo prerogativo banov, ki se je, jedva natisnjena, že pokazala neustrezna in s sistemom neskladna; po § 14. novele, da je pritožba proti banovi prvostopnji odločbi vnovič dovoljena, kadar pravno sredstvo v dotičnem poedinem zakonu ni izrečno zabranjeno.

Kot točno smemo iz diskusije izločiti dejstvo, da je zakon z dne 3. oktobra izpremenil po zakonu o notranji upravi veljavno pravilo, da spadajo v področju sreza v pristojnost sreskega načelnika vsi posli občne uprave razen

onih, ki so s posebnimi predpisi preneseni v pristojnost višjih oblastev. Izprememba je v tem, da je odslej za vse posle občne uprave pristojen ban razen poslov, ki so sreskemu načelniku v pristojnost dodeljeni ali ki so pridržani ministru v rešenju. Tu je zakonodavec postavil novo osnovno upravno načelo. Novum je »generalna kompetenca« banova, ki je stopila na mesto generalne kompetence sreskega načelnika. Ne da se potemtakem vzdržati trditev, da zakonodavec v zakonu z dne 3. oktobra ni hotel dregati v osnovna načela uprave, pa da je nameraval uravnati samo ono, kar je razvidno iz napisa zakona, namreč ime kraljevine in pa obsežne lokalnouppravne edinice; marveč ne da se kar vnaprej izključiti možnost, da je narejena neka zveza med generalno pristojnostjo bana in dokončnostjo njegovih odločb. Inače bi se moralo govoriti o poslabšani dekoncentraciji, ne o ojačeni. Glede pravne varnosti je zakonodavca morda vodila vera, da naša upravna sodišča niso slabše jamstvo zakonitosti in pravilnosti, nego so referentje centralnih oblastev. Tudi ni zametati momenta, da bi se dosegla i dekoncentracija upravnosodnih poslov, kar pomeni mnogo, kadar je tolikanj preobloženi državni svet tako potreben duška. Skratka, te z a d e c e n t r a l i s t o v n i b r e z u p n a.

Bodi stvar taka ali ne, vé se, da bo spor razčistila zgolj — novela. Decentralisti trdijo, da je ominožni § 14. novele z dne 9. oktobra zgolj zagrešek publikacijske naglice. Zato se nadejajo nadaljnje novele k zakonu o notranji upravi. Njihovi nasprotniki, ki jih je zmerom več, pa zatrjujejo, da bomo dobili novelo k zakonu o imenu in razdelitvi kraljevine na upravna področja z dne 3. oktobra 1929. V to plat se obrača sicer negotova prognoza.

Ako bi se za ponazoritev dvotirnih in enotirnih upravnih sistemov poslužili globusa, pa bi na ravniku krogle namestili oni osnovni tip dvotirnega upravnega sistema, kjer sta državna uprava in lokalna samouprava kot tekmeča prilično enako močna, tedaj bi morali postaviti čisti državni enotirni tip na severni tečaj, čisti samoupravni enotirni tip na južni tečaj, a vmes bi bilo dovolj vzporednikov za vse mešane tipe kakršnegakoli odtenka. Neki tertium comparationis bi se dal najti tudi v tem, da pri globusu narašča vzporednikom dolgost obsega, čim bolj greš od tečaja proti ravniku, a pri upravnih sistemih rastejo troški uprave, čim bolj se bližaš prototipu dvotirnega sistema, ki si ga namestil na ravniku. Naš nedavni dvotirni upravni sistem, ki bi mu bilo mesto v obližju ravnika, se ni mogel obdržati, ker je bil predrag.

Čim je bilo sklenjeno, da je treba samoupravo ukiniti, ni bilo nobene boljše, skoraj bi lahko rekli, nobene druge pametne poti, ko da so prenesli posle lokalne samouprave na bane. S tem smo dobili enotiren upravni sistem. Nekateri so ga brž opredelili na gornji tečaj, češ, ni več dveh oblasti, državne in samoupravne, nego zgolj državna oblast je še, ki vrši hkratu s posli iz področja občne uprave tudi še posle iz področja lokalne uprave. Toda o neki sekundarni funkciji države ni govoriti, kajti država ne vrši nobenih upravnih poslov v prenešenem področju, nego vsa oblast poteka enako od enega centra, ki mu je ban izključno poslušen in odgovoren. Za obavo občnoupavnih in lokalnoupavnih poslov ima ban eno samo osebje. Zgolj notranjega poslovanja se tiče stvar, ali je in doklej je neki nameščenec zaposlen na tem ali onem mestu. Skratka, eno oblastvo je in en sam aparat. To dvojje da daje čisti tip enotirnega državnega sistema uprave.

Sistem je brez dvojbe državen z enim tirom, se glasi ugovor, ali pomešan je z elementi samouprave, in zato zasluži, da ga postaviš približno na severni povratnik. Najsi bo zaključek logičen, da je stara samouprava ukinjena in da je torej ni več, pa je treba pogledati, ali ni zakonodavec na nje mesto postavil nečesa, kar zasluži ime samoupravne komponente. Struja³ n. pr., ki ji ni toliko do abstraktne interesantnosti problemov, ki potekajo iz naše upravne reforme, nego bolj do praktične plati te reforme, nas opozarja na to, da je pravni položaj banovin po sedanjem stanju sličen »jednoj materialnoj ustanovi sa odredjenim lokalno-teritorialnim ciljem«. So torej neki samoupravni elementi v našem sedanjem upravnem sistemu, ki prav tako lahko veljajo za rudimentarne ostanke stare samouprave, kakor za zametke bodoče samouprave. Toda bistvo tega lokalnoupavnega področja je, da je umetno izkonstruirano. Gibalo konstrukcije je težnja, da bi se finančni viri banovine očuvali samo banovini. Zakonodavec je lokalnoupavno področje, ki je bilo poprej poverjeno oblastnim samoupravam, prilagodil novemu enotirnemu sistemu uprave, ki se vrši po banovinah, na docela originalen način, ki ga je moči točno označiti zgolj z izrazom: fiktivna samouprava v protistavi k samoupravi, ki ji je dana lastna oblast. S tem smo pričeli operirati s posebno vrsto samouprave, s fiktivno samoupravo, s samoupravo brez lastne oblasti. Zakon operira z njo. Fikcija je tako zvano banovinsko področje, ki obsega banovinske posle, odnosno, ki se bavi s

³ Dr. Otmar Pirkmajer v neki številki beograjskega »Vremena« (menda iz novembra meseca l. 1929.).

posli, s katerimi se izvršuje banovinski budžet. Banovina, v tem področju pravna oseba, ki jo ban predstavlja, je narajeno bitje, določeno za subjekt pravic in obvez, ki potekajo od lastne imovine in od lastnega gospodarstva. Zlo pojmovnih konstrukcij je v tem, da rodi vsaka mnogo hčerâ. S pesnikovimi besedami se sme reči, da tukaj zlo »fortzeugend Böses muß gebären«. Nevarnost je, da po tem potu zabredemo v podobno pojmovno jurisprudentstvo, kakršno se je njega dni, v dobi Gemeinrechta, bohotno šopirilo po pravoznanstvu. Že ugibajo, ali je banovinski uradnik, namreč uradnik, ki je plačan iz banovinskega budžeta, sploh državni uradnik, in če je, kak je njegov tip; ali je in kak državni uradnik je takrat in dotlej, kadar in dokler je nameščen na službenem mestu organa občne uprave; ali je državnemu uradniku treba dati ostavko na državno službo, da more biti postavljen za banovinskega uradnika, odnosno ali isto velja tudi za obratni primer, itd., in pri sleherni razlagi naletiš na konstrukcije, ki so oprte na fikcijo, da je banovina samouprava. To ni proti duhu zakona. Gotovo ne. Toda umetelno je ter včasih komplicira upravo do kurioznosti.

*

Od treh status-zakonov, namreč od zakonov o državljanstvu, o osebnih imenih in o domovinstvu, spada v lansko leto zakon o osebnih imenih. Mnogo so že pisali o tem zakonu, ki je naletel na odpor, ker je odpravil azbučni red po rojstnih imenih. Ocenjevatelji pa premalo podčrtavajo celokupno zakonodajno-politično in deloma tudi zakonodajno-tehnično stran tega zakona, v katerem je gradivo zgrabljeno na popolnoma izviren način. Zakonodavec je najprej izločil iz snovi organizacijo matičnih uradov, ker je vedel, da mu v specialnem zakonu ni moči preteči reforme, ki so verskoppravnega značaja. Najbolj zanimivo pa je tretiranje naloge, kako ohraniti vso zaščito osebnih imen, ki jo nudijo zasebna prava vseh pravnih skupin v državi, ter jo ojačiti še z javnopravno zaščito i pravice i dolžnosti, da se poslužuje grajan svojega dovoljenega osebnega imena kot bistvenega pomočka za svojo identifikacijo. Svrha zakona se pojmuje z velepotenznostjo: olajšati je treba poslovanje uprave in sodstva ter pospešiti promet doma in na tujem. V svojem žanru je naš zakon o osebnih imenih brez predhodnika na kontingentu. Ž njim bi se smeli pred svetom postaviti.

*

Teh par pogledov na reformsko delo lanskega leta za- došča, da jasno vidimo obrise naše specifične jugoslovanske

politične uprave. Stvarna pristojnost organov, ki jim bo podeljena politično-upravna oblast, bodi adekvatna gospodarsko-prosvenemu programu, kakršen je zaostalemu narodu za dosego blagostanja potreben. Zakon o notranji upravi razpenja področje teh organov črez vsa prosvetna in gospodarska poprišča. Tolikanj razsežnim, pa velikim nalogam bodo mogli biti kos zgolj vzorni možje, ki bodo poročniki pomagljivosti, dela in iniciative. Med podrastkom, ki daje državi uslužbence, bodo imeli kapaciteto, ki je za tako delo potrebna, zgolj temeljito naobraženi in strokovno specialno usposobljeni politično-upravni uradniki s pravno fakulteto in s politično-upravnim izpitom, dobro nagrajeni, zato pa nezavisni od vnanjih vplivov in strogo odgovorni za vse poslovanje. Ali bo naša uprava trajno boljša, to zavisi od tega, kako bo reформа, ki je občno upravo »ponotrajnila«, nositelje politično-upravne oblasti — ponotrijala.

Književna poročila.

Dr. Weber Hellmuth: Grundriss des tschechoslowakischen Strafrechtes, Verlag von Gebrüder Stiepel, Ges. m. b. H. Reichenberg 1929. Str. 114.

To je knjiga silne pregnance izraza, pisana na način slovitega osnovnega orisa Grünhutovega meničnega prava, ki si se ga moral naučiti na izust, ker je bila vsaka beseda važna. Weber je bil nekoliko let profesor kazenskega prava na nemški univerzi v Pragi, pa je pogrešal učbenika za svoje slušatelje. Prikazal je češkoslovaško veljavno kazensko pravo po zakoniku in stranskih zakonih kazenskopravne vsebine in uporabljal poleg češke novejšje književnosti tudi odločbe kasacijskega dvora. Težko pa bodo poslednje začetniku ali tujemu kriminalistu hassenile, ko se ne da tako lahko priti do citiranih virov, (glej n. pr. obilico citatov na str. 40). Pri razlaganju splošnega dela pa se je poslužil prav srečno tudi prikaza določb načrtov za reformiranje češkoslovaškega kaz. zakonika. Njegov osnovni oris je zamišljen za tiste, ki naj se kazenskega prava šele učé, kot pripomoček za pametno sistematično razumevanje celokupnega zakonskega gradiva, ki naj bi se študiralo vedno le souporabljačoč besedilo zakona. Drugim, torej praktičnim juristom, pa naj bi bil oris vir, da spoznajo značilni in idejno bogati nadaljni razvoj predprevratnega avstrijskega prava v češkoslovaški republiki. V obojem pogledu hoče biti delo kažipot. Vendar se ozira manj na pravo v karpatških deželah.

Pregnanca izraza bo mestoma učeče se mlade pravnike osupnila. Če pravi Weber, da »reagira država na motitev pravnega reda s

kaznijo«, je to samo deloma resnica. Kaj naj si predstavlja začetnik pod stavkom v § 15, ki govori o razlogih opravičenja: »Formell rechtswidrig ist ein tatbestandsmässiges Verhalten? Tudi stavek, ki pravi, da je »mera povračila (Vergeltung) zavisna od kulturnih nazorov, da pa je določena vsakočasno po ideji«, in »da povračilo določa količino zla kazni«, bo začetniku težko razumljiv. Zlasti če primerja na str. 32 se nahajajočo ugotovitev, da »tiči v kazni neka izravnavna (Ausgleich)«, na str. 52 pa, da je »smrtna kazen, čeprav le v majhnem obsegu, pa vendar še danes potrebna«. Ali je smrtna kazen idejnoprosветna izravnavna? Lapsus calami je pač v poglavju zgodovine veljajočega kazenskega zakonika, da je prišla na koncu »srednjega« veka v Avstriji Constitutio criminalis Theresiana, ki je iz l. 1768.

Zelo posrečeno je poglavje o objektivnem dejanskem stanu (str. 14 do 16). Samo bi želeli, da bi bila razložena odgovornost za preterintencionalno posledico, ki jo vsebujejo nekateri moderni osnutki za kazenski zakon, pa tudi naš § 17 novega kazenskega zakonika.

V poglavju o subjektivnem dejanskem stanju se nam zdi trditev, da je v primeru, da nedostaje zavesti (védenja) kavzalitete, samo »želja« podana, netočna. Ne o želji, ampak o nadi more biti tu govora. Dvomljiva se nam zdi trditev, da je podan dolus eventualis, kadar bi »storilec baš tako ravnal, ako bi si bil kot možno predstavljano posledico predstavljal kot gotovo«. To sicer trdi znani kriminalist Frank, vendar mislimo, da bi bil v takem primeru podan že dolus directus.

Pri razlagi indirektnega dolusa (§ 1 in fine) pa ni bistveno vprašanje rešeno, ali naj »nehoteni uspevek«, ki je nastopil, znači tipično posledico v objektivnem ali v subjektivnem smislu. Zelo pregnantno je sicer povedano glede aberratio ictus: »hoteni uspevek ni provzročen, provzročeni pa ni hoten«; vendar bi raje videli, da bi se nikoli ne govorilo o »nehotenem« uspevku, ampak samo o nehoteni »posledici«. Razlaga, da ni nebitvena zmeta o kavzalnem poteku podana, če uspevek nastopi na drugem kot na predstavljenem, toda enakovrednem predmetu, se nam zdi vsaj za začetnike potrebna dopolnitve, da navzlic temu lahko preleži kaznivost (poskus ali delikt druge vrste).

Eliptično izražena je tudi trditev, da je poskus tudi pri dolus eventualis mogoč (str. 20). Če n. pr. nekdo nastavi strupeno jed, da zastrupi mačko, pa si usvoji tudi izvršitev uspevka, da se do smrti zastrupi človek, pri čemer pa so drugi strupeno jed spoznali in odstranili, — ali naj bo kriv samo poskusa hudobne poškodbe živali (ki je pa celo nekazniv, če je žival njegova last), ali poskusa umora ali težke poškodbe človeka, ali celo obeh poskusov? Zelo pogojeno pa je razlaganje o poskusu z nesposobnim sredstvom ali na nesposobnem predmetu.

V nauku o malomarnosti (str. 23) ne bi hotel podpisati stavka, da je vse eno, ali je storilec za uspevek (nevarnost) naprej vedel ali ne. Etične krivde brez védenja posledic vsaj in abstracto si ne moremo predstavljati; edinole nevédenje in concreto je za nas odločilno za ugotovitev malomarnosti. Kdor n. pr. pride iz dvajsetletnega zapora

domov ter nima še pojma o razvoju modernih naprav, pa sede z otrokom v naročju na aparat, čigar električni tok ubije otroka, njega samega pa samo omoti, ta nima niti in abstracto védenja za nevarnost, ta ne more biti kriv smrti otroka, niti ne iz malomarnosti.

V nauku o stanju skrajne sile (Notstand) se nam zdi stavek »Notstand ist beschränkt auf wehrhafte Güter des Täters oder seiner naher Angehörigen« nemogoč. Prvič je v § 16, ki ga avtor citira za besedo »wehrhaft« govor samo o notwehrfähige Güter«, drugič pa se opravičba s skrajno silo pač ne more uporabljati tako, da bi se uničilo n. pr. življenje ljudi za ohranitev imovine (str. 27). Tudi je citacija § 64 na tej strani pomotna.

Ne strinjamo se z razlago nekaznivosti izvestnih telesnih poškodb, ki nastanejo pri zdravniškem posegu v telo radi kozmetičnega lečenja, pri boksanju in podobno. Če pravi avtor, da je pravica razpolaganja poedinca vtesnjena v okviru izvestnih, »po šegah« kolebljivo določenih mejâ, s tem pač ni razloženo bistvo problema, namreč da je poškodovanec in concreto v naprej pristal v eventualno poškodbo po pravilih medicinske vede ali fair-igre, ne pa po (objektivnih) šegah. Pravilno pa je problem rešen na str. 90.

Zmanjšane vračunljivosti avtor ne priznava, sicer pa jo pobija kot vzrok manjše kaznivosti po našem mnenju nepravilno. Če je rečeno na str. 31, da nekaznivost radi nevračunljivosti ne pomenja blažjega postopanja, ker bi to še vedno priznavalo pripadnost storilca k pravnemu občestvu, dočim nevračunljivost izključuje storilca iz pravnega občestva, se je pri tem prezrlo, da je zmanjšana vračunljivost pojmovno še vedno vračunljivost; morda ne prvo ali drugovrstna, pač pa vendarle kot četrto ali petovrstna še vračunljivost. Vendar se nam zdi, da je govoril tu avtor samo de lege lata, ne pa ferenda.

Nasnova tistega, ki je »iam alias facturus« (str. 35) po našem mnenju ni zasnova, ampak intelektualna pomoč. Da bi bilo treba za kaznivost nasnove izvršenega učinkovanja na samo osebo zasnovanca, je pretirana zahteva. Tudi tisti bo kazniv radi poskušene nasnove, ki piše nasnovancu, naj umori neko osebo, pa zgreši naslov, ker je adresat zaradi drugih deliktov zaprt in pride pismo v roke preiskovalnemu sodniku. Kaznivost agenta provokaterja naj bo po avtorju samo tedaj izključena, ako označeni izzivatelj ugotovi samo že obstoječo pripravljeno storitvi zločinstva, ne da bi jo tudi provociral; kaj pa ostane potem od pojma »Lockspitzel«? Dvomimo, da se dá iz §§ 5 in 9 ta nazor utemeljiti pri tisti osebi, ki hoče vnaprej preprečiti učinek nasnovančevega delovanja.

V § 51 navaja avtor pod naslovom »Sichernde Massnahmen« institute poboljševalnic, prisilnih delavnic, objave sodbâ in ustavitvev periodičnih misli. Nikakor se ne strinjamo z naslovom! Izraz »očevalne odredbe« naj bi ostal izključno za nekazni. Navedeni instituti pa so sicer stranske, toda vendarle kazni.

Toliko bōdi navedeno iz splošnega dela kazenskega zakonika v Weberjevem orisu. Iz njegovega posebnega dela bi označili le nekatera vprašanja, pri katerih po našem mnenju vsaj začetnik brez uporabe drugih književnih virov ne bo dobil jasne slike, pa naj besedilo zakonika še tako dolgo študira: kaznivost sokrivde pri samomoru po § 335 (str. 89); nekaznivost dijaških menzur (str. 91), tepež, ki se obravnava v § 71 pod V. v poglavju o telesni poškodbi, ne pa pod poglavjem VIII, ki naj bi govorilo specialno o tepežu, pa se ozira le na §§ 143, 157 (str. 91); nekaznivost dolozne povzročitve nevarnosti s »provokacijo« (str. 92).

Definicija razbojstva (str. 104) je brezbarvna; vsekako treba, da se označi v njej, da gre za to, da se zlomi ali stre volja nasprotne osebe, že zato, da se opredeli diferencialno od izsiljevanja, ker gre za uklonitev volje. —

Če smo se pomudili nekoliko dlje pri prikazovanju navedene knjige in če smo se v podrobnostih samo pri negativnih točkah ustavljali, s tem nismo hoteli niti najmanj zmanjševati visoke kvalitete Weberjevega dela. Pač pa smo hoteli Slovencem pokazati nekaj znanih nam problemov, ki so bili in so v Češkoslovaški republiki kakor tudi v naši vsakdanji praksi sporni, pa naj ne bodo več v prihodnje. Žal, da nismo mogli prikazati, ker bi nas to vedlo veliko predaleč, zanimivih novot sedanjega kazenskega prava v Češkoslovaški republiki, ki so v Weberjevi knjigi vseskozi zelo lepo obdelane.

Dr. Metod Dolenc.

Bousquet G. = H.: Cours d' économie pure. Paris. 1928. X. + 165 str.

Avtor te knjige je »lauréat de l' Ecole des Sciences politiques et de la Fondation de Monfort pour l' étude des civilisations étrangères«, bivši »Secrétaire au Contrôle des Finances autrichiennes«, sedaj »chargé de cours à la Faculté de Droit d' Alger«. Kot teoretik ekonomske vede pripada avtor k zastopnikom matematične struje in podaja v svojem spisu matematično teorijo o ceni, denarju ter dohodkih. Vsi ti gospodarski pojavi se v duhu matematične teorije razlagajo kot medsebojno zvezani elementi sistema tržnega in splošnega gospodarskega ravnovesja (l' équilibre général économique). Oblika, v kateri prednaša pisec matematično teorijo gospodarskega procesa, je zelo dostopna; kjerkoli je le mogoče, se avtor izogiba uporabe matematičnih formul in razlaga bistvo svojih teoretičnih zaključkov z navadnimi besedami; pomaga si pri tem s številnimi grafičnimi predočitvami. Vsled tega Bousquetovo knjigo lahko bere tudi, komur bi bilo predolgočasno, poglobljati se v komplicirane formule sodobne matematične ekonomske teorije. Kdor bi želel z minimalno izgubo časa in z minimalnim trudom seznaniti se s temeljno vsebino nauka o ekonomskem ravnovesju in s tem, kako se s pomočjo tega nauka razlagajo glavni pojavi menjalnega narodnega gospodarstva, temu je prav dobrodošla Bousquetova knjiga. V vsakem oddelku primerja avtor matematično teorijo z drugimi najbolj znanimi

teorijami in podaja kratko kritiko o teh teorijah. Ta kritika olajšuje pravilno pojmovanje in oceno matematične teorije. Vendar pa je treba napraviti glede Bousquetovih izvajanj nekaj pripomb. Bousquet podaja matematično teorijo v Walras-Jewonsovi obliki, ki je bila potem, posebno pa po izidu poznejših Paretovih spisov, v marsikaterih važnih točkah kritično pregledana in izpremenjena. Tako smatra Bousquet, kakor je to bilo splošno razširjeno med vsemi prejšnjimi zastopniki matematične teorije, korist dobrin za izmerljivo količino (8), ne pa le za primerljivo, kakor je to sedaj že skoraj od vseh priznано. Gospodarske dobrine smatra Bousquet radi enostavnosti za neomejeno deljive (13), da si one niso dejansko take, in priznava vsled tega t. zv. drugi Gossenov zakon (sprejeti tudi od R. Liefmanna), glasom katerega se maksimum ugodja doseže tedaj, kadar je specifična mejna korist vseh konsumiranih dobrin enaka (16). Avtor ni upošteval tehtnih ugovorov, ki so bili v zadnjih letih stavljeni proti temu zakonu. Teorija o vrednosti denarja ne gre preko tradicionalne formule $QV = Epq$ (produkt množine denarja in hitrosti njegovega kroženja je enak vsoti produktov cene vsakega blaga na množino tega blaga). Izpopolnitev te formule z enačbo $R = QV$ (t. j. da je v stanju ravnovesja vsota dohodkov vseh gospodarstev enaka produktu množine denarja in hitrosti njegovega kroženja) tudi ne rešuje še marsikaterih najtežjih vprašanj teorije o vrednosti denarja. Velik dvom vzbuja tudi avtorjeva trditev, da obstoje v stanju ravnovesja le diferencialni podjetniški dobički, ni pa nobenega absolutnega podjetniškega dobička. V teoriji o donosu od kapitala združuje Bousquet produktivitetno teorijo z abstinenčno teorijo, ne upošteva pa znanega Böhm-Bawerkovega argumenta proti produktivitetni teoriji. V teoriji o renti podaja Bousquet interesantno splošno teorijo o diferencialni renti, kot o razliki v donosih različnih glavnih. Zemljiška renta tvori potem le en primer take rente, in sicer razliko v donosih od zemljiških kapitalov, ki se ne dajo reproducirati in transformirati v drugo obliko. Sporna je samo Bousquetova trditev, da je možno govoriti o taki diferencialni renti le z ozirom na prehod od enega stanja ravnovesja k drugemu. Taka trditev pomeni negacijo rente v stanju ravnovesja in izvira iz tega, da avtor ne razločuje rente kot donosa od fizične enote zemljišča in obresti od vrednosti zemljišča; prva lahko ostane različna tudi v stanju ravnovesja, drugi pa se izenačujejo potom kapitalizacije rente na podlagi povprečne obrestne mere. Slednjič je še omeniti, da vidi avtor v posameznih dohodkih rezultat »razdelitve socialnega produkta« (répartition du produit social, 148), t. j. stoji na stališču, katero je že zapustila moderna teorija (R. Liefmann in dr.). Omenjene sporne točke vendar ne zmanjšujejo pozitivnih lastnosti Bousquetove knjige. Cela vrsta teoretičnih vprašanj je razložena v njej z veliko jasnostjo, preciznostjo in Francozom lastno eleganco. Vsega tega seveda ni mogoče navesti v kratki oceni. Da se o tem prepriča, je treba poseči po knjigi sami. V zadnjem poglavju podaja avtor par lepih pripomb o razmerju med abstraktno teorijo ekonomskega ravnovesja in dejanskimi gospo-

darskimi pojavi. Avtor poudarja tu velik pomen teorije za objektivno in strogo znanstveno spoznanje dejanskih pojavov. Pomen, ki ga ne smemo podcenjevati radi tega, ker je abstraktna teorija še neskončno daleč od popolne razjasnitve celokupnega konkretnega gospodarskega življenja v vsej njegovi zapletenosti in raznoličnosti. Vendar pa, vkljub vsej svoji abstraktnosti, razodeva teorija temeljne poteze sodobnega gospodarskega mehanizma in glavne njegove tendence. »Kadar preahajamo,« pravi avtor, »od razmotrivanja teoretičnega sistema k razmotrivanju konkretnega sistema, je treba zamenjati izraz 'točka ravnovesja' (point d'équilibre) z besedami 'stremljenje k ravnovesju' (tendance vers l'équilibre), da se teorija pravilno primenuje na dejstva« (160). Morebiti je celo ta ocena teorije preveč optimistična, ker gospodarsko in socialno življenje ne kaže včasih niti stremjenja k ravnovesju, temveč to, kar bi se dalo imenovati »tendance vers le déséquilibre«. Toda avtor bi imel prav, če bi na to odgovoril: ako hočemo razumeti kršitev gospodarskega ravnovesja, moramo biti na jasnem glede bistva tega ravnovesja in glede moči, ki delujejo v gospodarstvu na tem, da se to ravnovesje vzdrži. Vprav to pa nam pojasnjuje Bousquetova knjiga. Aleksander Bilimović.

Dr. Lanović M.: Privatno pravo tripartita za nastavne potrebe pravníčkog fakulteta. Tipografija. Zagreb. 1929. Str. 429. Cena 160 Din.

»Opus tripartitum juris consuetudinarii incltyi regni Hungariae« je, kakor znano, privatna l. 1514. nastala zbirka ogrsko-hrvatskih pravnih običajev protonotarja kr. kurije Stefana Vrbca (Werböczy). Dasi je vsakemu izvodu tega tripartita (tudi prof. knjižnica ljubljanske juridične fakultete ima dva stara izvoda) pridodana »adprobatio« tedanjega ogrsko-hrvatskega kralja Vladislava (Posthuma), je vendar splošno mnenje (tudi avtorjevo), da Vrbčeva zbirka ni veljala nikdar kot formalni zakon, ker kraljevemu podpisu ni priložen pečat, in zbirka ni bila nikdar promulgirana. Veljajo le v zbirki (na verodostojen način) posvedočeni pravni običaji kot taki. Ti običaji so še danes veljajoče pravo, ne le na Ogrskem, ampak tudi v naši Vojvodini (izvzemši nekdanjo vojno granico) in v Medjimurju, v kolikor niso derogirani po mlajših zakonih. Na Hrvatskem in v Slavoniji so veljali do uvedbe staroavstr. o. d. zakona dne 26. novembra 1852; danes spadajo tam že med predmete pravne zgodovine in se med njimi tudi predavajo na zagrebški pravni fakulteti. Predavatelj, g. Lanović, je v gori oznanjeni, pravkar izišli knjigi zbral poglavitno vsebino tripartita in jo podal svojim slušateljem na domačem jeziku, čóim je izvirnik pisan v latinščini. Knjiga ni preobširna, a tudi ne preveč zgoščenega besedila, tako da bo vrlo dobro ustrezala kot učbenik. Vsebuje pa mnogo več, nego pove naslov, ker se ne omejuje na privatno pravo tripartita, ampak obravnava tudi polno javnega (staležkega, pravnega, celo kazenskega). Kar se tiče sistematske razvrstitve snovi, sledi avtor Vrbčevi trodelitvi (personae, res, actiones, odtod ime »tripartitum«), a Vrbec se je držal enake Gajeve trodelitve. Tudi sicer mrgoli v tripartitu rimskega in kanonskega prava, tako ni

brez podlage domneva, da je služila tripartitu za vzor starejša pravna zbirka »summa legum«, katere avtor je zajemal iz del bolonjskih glossatorjev (v prvi polovici 14. stol.). G. Lanović je vso to snov skrbno izločil in tem pozornejše opisal institute, ki so plod domačih večstoletnih običajev. Cela vrsta jih je, ki so že odumrli ali odumirajo v današnji dobi vsesplošne kodifikacije prava (ženska četvrtina, djevojačko pravo, udovičko pravo, praefectio, donacionalni ustav, naslednja prava in dr.), katere bo pa mlajša generacija po g. Lanovićeви zaslugi mogla spoznati iz njegove knjige. Čestitamo avtorju še zlasti, da je v tako kratkem času, odkar je zasedel zagrebško katedro, izdal dragoceno delo.

Curinaldi A.: Priručnik parbenog postupka kot crkvenih ženidbenih sudova. Hrvatska knjižara. Split. Str. 224. Cena 100 Din.

Naznanjena knjiga ima namen, da poljudno raztolmači sodno postopanje v bračnih stvareh pred cerkvenimi sodišči, kakor je urejeno to po cerkvenem zakoniku iz l. 1917. V lahko umljivi obliki razpravlja pisec najprvo o pristojnosti teh sodišč, podaja zatem sliko njih organizacije ter preide nato na oris postopanja samega. Cerkevno postopanje se razlikuje v mnogočem od našega civilnega sodnega postopanja, ono je v prvi vrsti pismeno postopanje, sodniška ocena je vkljub izreku, da je svobodna, vendarle vezana v mnogočem na dokazna pravila. Vse to ima svoj izvor v naravi sodišč kot cerkvenih. Zato tudi pisec, kolikor se sploh spušča v teoretično razmotrivanje posameznih procesualnih odredb, ki jih moderno procesno pravo deloma pojmuje drugače in jim tu pa tam tudi odkazuje drugačno funkcijo v postopanju, te utemeljuje zgolj s cerkvenega stališča. Omenjeni, uvodoma naznačeni svrhi to stališče piščevo ni v kvar: podal je lahko umljiv in točen pregled celotnega postopanja od vložitve tožbe do pravnomočnega sodnega izreka. Želeti bi bilo le, da bi razpravljaj pisec tudi o koliziji sodstev katoliških cerkvenih sodišč in sodstev drugih, bodisi cerkvenih bodisi državnih sodišč v naši državi. To vprašanje je pisec popolnoma prešel.

Takšna knjiga nam je bila, ko velja v mnogih pokrajinah cerkevno bračno pravo, zelo potrebna. Zato ni dvomiti, da je dobrodošla in da bo nudila dober pripomoček onim, ki bodo iskali pravne zaščite pri katoliških cerkvenih sodiščih.

Dr. R. Sajovic.

Maklecov Aleksander: Trest smrti v odborné literatuře a v novém trestním zákonodárství království SHS. Posebni odtisek iz »Sbornika věd právních a státních« (Praha). 1929.

Kratko in pregledno poročilo prinaša popoln prikaz o tem, kako se je obravnavalo v naši pravni literaturi vprašanje smrtne kazni in kako je ta kazen zagrožena po najnovejši jugoslovenski zakonodaji. Pri tem izraža upanje, da bo sčasoma smrtna kazen omejena le v meje, postavljene ji z novim kazenskim zakonikom.

Dr. Nikitović M. Časlav: **Vojni krivični zakonik**. Beograd. 1930. Str. 96.

Drobni zvezek prinaša tekst novega vojnega kazenskega zakonika od 11. februarja 1930. Opremljen je tekst z obilico opomb, nanašajočih se na razlago zakonskih določb, kakor tudi takih, ki kažejo na pozvana mesta v zakoniku samem.

Dr. Hönigsberg Lav.: **Zakonik o sudskom krivičnem postopku**. II. dio. Tipografija. Zagreb. 1930. Str. 372. Cena 120 Din.

V tem zvezku je zbral dr. Hönigsberg vse uredbe, ki so izšle doslej h kazenskemu postopniku in zakonu o izvrševanju kazni na prostosti. Uredbo o poslovnem redu za kazenska sodišča je opremil tudi z obširnimi opombami in s prilogami vseh obrazcev, ki so vpeljani na novo za kazenska sodišča. To in pa okolnost, da je v knjigi zbrana celotna snov, daje knjigi vrednost.

Dr. Dolenc M.: **Pregled za zdravnike najvažnejših določb novega kazenskega zakonika**. Posebni odtis iz »Zdravniškega vestnika« 1929. Str. 12.

Dr. Bilimović Aleksander: **Grenzkosten und Preis**. (Kritische Bemerkungen zur objektiven Werttheorie von Franz Oppenheimer.) Posebni odtis iz »Zeitschrift für Nationalökonomie, Band 1, Heft 3. Wien. 1929.

Dr. Stepančič H.: **Razmišljanje o kleveti in 2. odst. § 104 srb. kaz. zak. z ozirom na tozadevno vrhovno judikaturu in na nove določbe kriv. zakonika**. Samozaložba. 1929. Celje. Str. 17.

Razne vesti.

V Ljubljani, meseca marca 1930.

Kronika društva »Pravnika«. Na redni glavni skupščini, dne 29. januarja t. l., izvoljeni odbor se je konstituiral kakor prejšnje leto. V mesecu februarju in marcu so predavali: dr. E. Pajnič: »Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o kazenskem postopanju« (19. februarja); A. Maklecov: »Kazniva dejanja zoper javno moralo po novem kazenskem zakoniku« (27. februarja); dr. I. Jančič: »Mladinsko sodstvo po novih kazenskih zakonih« (12. marca); dr. A. Juhart: »Odmera kazni pri steku kazenskih zakonov in kaznivih dejanj po novih kazenskih zakonih« (13. marca); dr. Fr. Göstl: »Patološki lažnik in slepar« (26. marca). — Društvu so pristopiti novi člani: sodniki Levičnik Valentin, dr. Lenard Adolf v Celju, dr. Matijevič Ivo v Sarajevu, Žgorubič Milan v Šibeniku, Eržen Valentin v Krškem, Aschmann Cvetko v Ptuju, dr. Ivanovič Niko in Cebalo Ivan v Vrgoracu, državni tožilec Piasevoli Aleksander v Šibeniku, pravni pripravniki dr. Finžgar Alojz v Celju, Perovšek Martin v Ljub-

ljani, Černič Stanko v Celju, odvetnik Pretnar Slavko v Metliki, odvetniški kandidat dr. Krek Mihael v Ljubljani, notarski kandidat Maležič Peter v Velikih Laščah, abs. pravniki Dolenc Jurij, Hvastija Franc, Murko Ivo, Alujevič Branko, Zmavec Pavel, Tomšič Slavko v Ljubljani, Tafra Mihovil v Zagrebu. — Izstopilo je 13 članov.

Osebnosti. Postavljeni so: za sodnika apelacijskega sodišča v Ljubljani dr. Gradnik Alojzij; za sodnike okrožnih sodišč Kacjan Anton (Novo mesto), Žigon Alojzij, Debeljak Alojzij, Radej Anton, dr. Vračko Edvard in dr. Svet Jakob (Ljubljana), dr. Štempihar Juri, Troje Josip, dr. Mak Ivan (Celje); za starešino sreskega sodišča na Brdu Zupančič Gilbert; za sodnike sreskih sodišč: Moškon Stanko (Gornji grad), Meršol Ferdinand (Trebnje), dr. Grmovšek Srečko (Dolnja Lendava), Arko Josip (Kočevje), dr. Benedik Valentin (Brdo), Lesjak Juro (Šoštanj), Papež Slavo (Krško), Zorko Josip (Šmarje pri Jelšah); za sodniške pripravnike Maslov Evgenij, dr. Čampa Alojzij, Fister Josip, Stefanovič Ljubomir. Premeščeni so starejšine sreskih sodišč: dr. Turato Tomo v Litijo, dr. Kalan Fran v Gornjo Radgono, Grozник Ivan v Velike Lašče, sodnika dr. Rupnik Vlado v Ljubljano, dr. Sfiligoj Josip v Litijo. — Za inšpektorja ministrstva za notranje posle je postavljen dr. Majcen Stanek. Pri banski upravi v Ljubljani so postavljeni: za banskega inspektorja dr. Ferjančič Josip, za načelnika upravnega oddelka dr. Vončina Fran, dr. Stare Leon. Za načelnika sreza ljubljanskega je postavljen dr. Andrejka Rudolf, sreza ptujskega dr. Vavpotič Peter. — Za pomočnika finančnega direktorja v Ljubljani je postavljen Bajič Fran. — Odvetniško pisarno so otvorili: dr. Voršič Vekoslav v Celju, Kristof Vladimir v Konjicah, dr. Rosina Igor v Mariboru, dr. Furjan Anton v Novem mestu. — V pokoj so stopili: predsednik okrožnega sodišča v Celju dr. Kotnik Josip, sodnik okrožnega sodišča dr. Kaiser Adolf, finančni delegat dr. Rupnik Ivan. — Izvrševanju odvetništva se je odpovedal dr. Lederer Robert v Konjicah. — Umrli so: odvetniki dr. Hubad Fran, dr. Jerič Josip in dr. Geiger Artur ter min. svetnik v pok. dr. Šubelj Ivo.

Advokatski pripravniki pred kazenskimi sodišči. Na svojo vlogo z dne 15. januarja 1930 št. 84/30, v zadevi zastopanja advokatskih pripravnikov v okrajnosodnih stvareh pred kazenskimi sodišči I. in II. stopnje je prejela Advokatska komora v Ljubljani od ministrstva pravde pod br. 9316 z dne 15. februarja 1930 naslednje rešenje: »Ministarstvo Pravde smatra, da su i interpretacija i upustva nepotrebna za § 58 istog zakona, jer je taj paragraf jasan i taksativno navodi, koja lica u sudskom krivičnom postupku mogu biti branitelji i jer je isti paragraf rečima paragrafa 26 Zakona o advokatima »u koliko drugi zakonski propisi drugčije na nareduju« ostao posve netaknut.«

Tretji shod češkoslovaških pravnikov, ki se bo vršil v dneh od 11. do 14. oktobra 1930 v Bratislavi, se bo pečal z naslednjimi vprašanji:

I. Oddelek za državljansko pravo: 1. Medpokrajinsko pravo in njega ureditev do popolnega zenačenja državljanskega prava. — 2. Kako je postopati proti škodljivemu razkosavanju kmetijskih selišč. — 3. Zavarovanje stavbinskih terjatev.

II. Oddelek za posebna privatna prava: 1. Na kakih temeljih naj se uredi delniško pravo? — 2. Zaščita avtorjeva v stroki radiodifuzije glede na člen 11 bis zaključka rimske konference iz l. 1928. — 3. O prenosljivosti zavarovalnega zahtevka pri zavarovanju zoper škodo.

III. Oddelek za civilni sodni postopek: 1. Ali je v prizivnem postopanju dopustiti »nova« in v katerih mejah? — 2. Ali se priporoča razširiti pristojnost sodnika poedinca? — 3. Ali naj se pripusti obnovitvena tožba v sporih za ločitev, razvezo in neveljavnost braka?

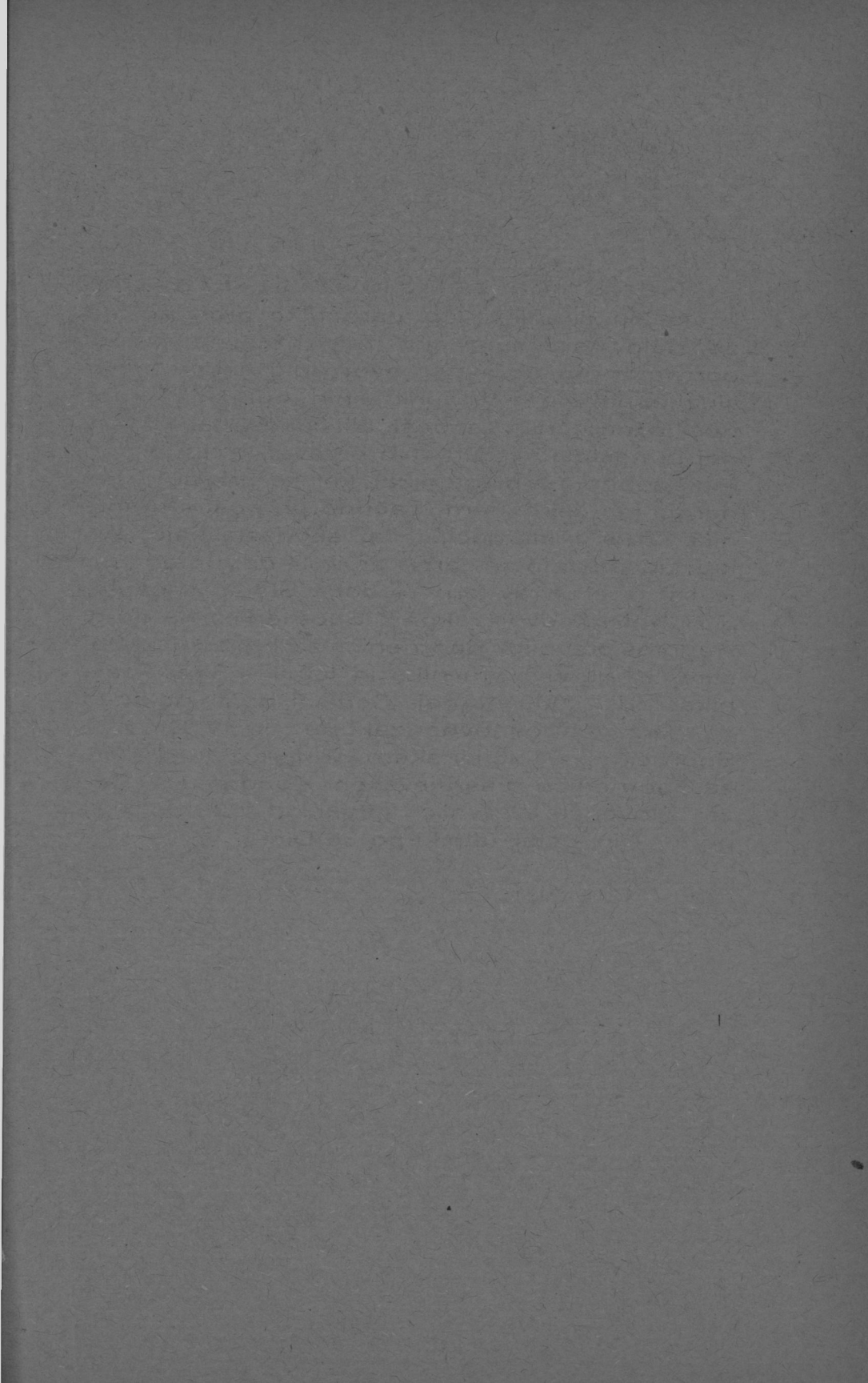
IV. Oddelek za kazensko pravo: 1. Ali je priporočati, da se izpremenijo določbe veljavnega prava o zaščiti časti, osobito proti napadom v tisku in na kak način? — 2. V katerih smereh je potrebna reforma porotnih sodišč? — 3. Kako naj se uredi kazensko sodstvo nad maloletniki?

V. Oddelek za javno pravo: 1. Pogrešni upravni akti. — 2. Ali je potrebno, da se pravna garancija državljanov v našem pravnem redu izpopolni? — 3. Državna podjetja, njih organizacija, uprava in razlika od javnih ustanov in zavodov.

VI. Oddelek za finančno pravo: 1. Ali se priporoča, da se ohrani institucija t. zv. izravnalnih fondov? — 2. Reforma kazenskega dohodarstvenega prava. — 3. Reforma pristojbinskega prava.

Nemška sodišča ne izvršujejo sodb naših sodišč. Berlinska tvrdka W. & Co. je tožila tvrdko R. v Ljubljani na plačilo 81.923 Din 50 p pri deželnem kot trgovskem sodišču v Ljubljani pod Cg II 9/28. Toženka je predlagala, da se tožiteljci naloži po § 57 c. pr. r. položitev aktorične kavcije v osiguranje pravnih stroškov. Tukajšnje sodišče je ta predlog zavrnilo sklicujoč se na razpis ministrstva pravde z dne 27. junija 1923 št. 7717, po katerem obstoji glede aktorične kavcije dejanska reciprociteta z Nemško republiko. — Tožiteljica je pravdo izgubila v vseh treh stopnjah in bila obsojena plačati toženki pravne stroške, odmerjene na skupaj 15.010 Din. V izterjanje teh stroškov je tuk. sodišče dovolilo toženki izvršbo ter naprosilo berlinsko sodišče da jo opravi. Preuss. Amtsgericht Berlin Mitte Abt. 247 pa je sklepom z dne 28. februarja 1930 Nr. 247 H 9/30/2 odklonilo opravilo izvršbe, češ da ni zajamčena reciprociteta, ki bi bila potrebna po § 328 t. 5 C. P. O. v zvezi z § 723 C. P. O. Ta sklep je bil vročen toženki po nemškem konzulatu v Zagrebu.

Stvar naše pravosodne uprave je, da to vprašanje razčisti in uredi, da ne bodo naši državljani oškodovani.

Naročnina za „Slovenski Pravnik“
znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čim prej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe Štefan Lapajne: „Državni osnovni zakoni“, Spomenica na drugi Kongres pravnika, Spomenica za III. glavnu skupštinu Kongresa pravnika in letniki „Slov. Pravnika“ od l. 1909 naprej. Cena s poštnino vred za „Državne osnovne zakone“ — 12 Din, za Spomenico o ljubljanskem Kongresu — 25 Din, za Spomenico o sarajevskem Kongresu 30 Din, za „Slovenski Pravnik“ letniki od 1923 do 1929 po 70 Din, ostali letniki po 36 Din.